

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Kriminalita mládeže na Strakonicku a její prevence
Bakalářská práce

Datum odevzdání práce: 17. 8. 2009

autor: Kateřina Marková

vedoucí práce: JUDr. Vladimíra Hájková

Juvenile delinquency in Strakonice district and its prevention

The topic of my thesis is juvenile delinquency in Strakonice district and its prevention. Delinquency is a socially-pathological phenomenon which affects each of us. It is a problem, spread all over the world, at has always existed and it will unfortunately always exist. Delinquency is more serious when it is linked to juveniles because children are our future. The world has been very hectic and we have little time left for children and require a lot from them. We, our society and their environment influence their attitudes.

My thesis deals with how are juveniles influenced and how we can fight against it. The objective of my thesis is to outline the development of juvenile delinquency in Strakonice district and to find out about the opinions of professionals who deal with juvenile delinquency and related problems.

In the theoretical part I deal with criminogenic factors, which influence juveniles, juvenile delinquency specifics, the highness of criminal responsibility limit, legal measures according to the Act No. 218/2003 Collection of Law, and the significance of prevention and development of juvenile delinquency in Strakonice district. To find out about the stated objective I chose the secondary data analysis and the qualitative research, using the method of a structured interview with open questions. I questioned eight professionals, working in the branch of juvenile delinquency in Strakonice, about their opinions and experience knowledge. During the interview I asked ten questions which were linked to general juvenile delinquency and its prevention.

The stated objective was fulfilled. The results of the thesis might be useful for the creation of prevention programmes. On the basis of the research results I would pay attention to a better acquaintance of professionals with functioning prevention programmes.

Kriminalita mládeže na Strakonicku a její prevence

Tématem mé bakalářské práce je kriminalita mládeže na Strakonicku a její prevence. Kriminalita je sociálně patologický jev, který se dotýká každého z nás. Jedná se o problém, který je celosvětově rozšířen, vždy byl a bohužel i vždy bude. Kriminalita je pro společnost o to závažnější, týká-li se mládeže, protože právě děti jsou naše budoucnost. Už několik let je náš svět velmi hektický a na děti nám zbývá málo času, klademe na ně neadekvátní nároky. Právě my, společnost a jejich okolí, však přímo ovlivňujeme jejich postoje.

Jakým způsobem je mládež ovlivňována a jak proti tomu můžeme bojovat, tím se zabývá má bakalářská práce. Cílem mé práce je nastítnit vývoj kriminality mládeže na Strakonicku a zjistit názory odborníků zabývajících se kriminalitou mládeže na danou problematiku.

V teoretické části se zabývám kriminogenními faktory, které dospívající jedince ovlivňují, specifiky kriminality mládeže, výší hranice trestní odpovědnosti, zákonnými opatřeními dle zákona č. 218/2003 Sb., významem prevence kriminality mládeže a vývojem kriminality mládeže na Strakonicku. Pro zjištění stanoveného cíle jsem zvolila sekundární analýzu dat a kvalitativní výzkum metodou strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Dotázala jsem se 8 odborníků pracujících v odvětví kriminality mládeže ve Strakonících, na jejich názory a poznatky z praxe. Během rozhovoru jsem respondentům položila celkem 10 otázek, které se týkaly kriminality mládeže obecně a její prevence.

Bakalářská práce splnila stanovený cíl. Výsledky práce by mohly být užitečné při vytváření programů prevence kriminality. Na základě výsledků výzkumu bych věnovala pozornost kvalitnějšímu obeznámení odborníků s fungujícími preventivními programy.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kriminalita mládež na Strakonicku a její prevence vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 17. 8. 2009

.....

podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, paní JUDr. Vladimíře Hájkové, za cenné rady a připomínky při vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat por. Mgr. Jaromíře Novákové za ochotu a poskytnutí materiálů k mé bakalářské práci.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 SOUČASNÝ STAV	9
1.1 Současná situace kriminality mládeže v České republice.....	9
1.2 Základní pojmy.....	10
1.3 Příčiny kriminality	12
1.3.1 Kriminogenní faktory.....	12
1.4 Děti versus mladiství	16
1.5 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)	21
1.5.1 Druhy opatření.....	22
1.6 Problém hranice trestní odpovědnosti.....	24
1.7 Prevence kriminality	25
1.7.1 Klasifikace prevence kriminality	26
1.7.2 Úrovně kriminální prevence	31
1.8 Vývoj kriminality mládeže v okrese Strakonice v letech 2004-2008.....	34
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	40
2.1 Cíl práce	40
2.2 Hypotézy	40
2.3 Výzkumné otázky	40
3 METODIKA	41
3.1 Metodika práce	41
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	41
4 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ	42
4.1 Otázky pokládané v rozhovoru.....	42
4.2 Výsledky	43
4.3 Vyhodnocení výsledků.....	53
5 DISKUZE	56
6 ZÁVĚR	62
7 KLÍČOVÁ SLOVA.....	64
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	65
9 PŘÍLOHY	70

ÚVOD

Kriminalita je problém, který se dotýká každého z nás, zatěžuje celou společnost. Každý člověk se může stát svědkem nebo obětí kriminality. Ukradená peněženka, přepadení, vyloupení bytu nebo auta a mnoho dalšího, to vše se může týkat právě nás. Jedná se o jev, který ve společnosti vždy byl, je a bude.

Kriminalita je patologický celospolečenský jev a je o to negativnější, týká-li se dětí a mladistvých. K porozumění tomu, proč kriminalita vzniká a proč vlastně existuje, je třeba velmi širokého pohledu. K příčinám kriminality patří nejen charakter jedince, ale i působení jeho nejbližších, vrstevníků, školy, médií... Jedná se o tzv. kriminogenní faktory, jež vznik kriminálního chování předurčují. V současné době hraje důležitou roli i celková změna životního stylu, změna v pojetí rodinného systému, na děti jsou kladeny mnohem vyšší nároky, všechno kolem nich je ve spěchu a nemá se jim kdo pořádně věnovat. Z tohoto důvodu v některých případech právě ani rodiče nejsou těmi, kdo by měli dávat svým dětem vždy dobrý příklad a vést je k mravnímu životu.

V současnosti je kriminalita mládeže velmi často diskutována, k čemuž se váže, především v této době, i velmi řešené snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z patnácti let věku na let čtrnáct. V loňském roce (2008) vešel v platnost zákon, který dosavadní hranici snižuje na již zmíněných 14 let a měl nabýt účinnosti dne 1. 1. 2010. Avšak během června tohoto roku (2009) byl zákon novelizován a hranice trestní odpovědnosti byla znovu vrácena na původních patnáct let. Z toho je zcela zřejmé, že ani odborníci, ani politici nemají na věc jasný a shodný názor. Proto mě zajímaly názory odborníků na toto téma, které uvádím v praktické části své práce.

Nejdůležitějším bodem v boji proti kriminalitě mládeže je prevence. Ta vychází právě ze studií o příčinách kriminality, o charakterovém vývoji mládeže, o současném vývoji společnosti atd. Vychází tedy z poznatků psychologických, sociologických, kulturních, politických a dalších.

Téma kriminality je pro mě velmi zajímavé už jen proto, že v budoucnu bych se této problematice chtěla věnovat. Svě znalosti a zkušenosti z oblasti kriminality jsem si

prohloubila i v rámci praxe na Probační a mediační službě v Českých Budějovicích a nadále pak v zahraničí při praxi na policii, u soudu a při prohlídce ženské věznice.

Ve své bakalářské práci se zabývám kriminogenními faktory, které mládež ovlivňují, specifiky trestné činnosti dětí a mladistvých, vymezuji základní pojmy týkající se kriminality mládeže a také se soustředím na klasifikaci prevence kriminality, kde se podrobněji zabývám primární prevencí, a na její praktické uplatnění.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Současná situace kriminality mládeže v České republice

O současnou situaci kriminality vycházíme z kriminálních statistik policejních či soudních. Výpovědní hodnota těchto statistik není ani zdaleka stoprocentní, protože je nutné si stále uvědomovat, že existuje tzv. latentní kriminalita (protizákonné skutky, které nebyly nikdy ohlášeny), která je mnohem četnější než kriminalita zjevná (oznámená). „Kriminální chování je mezi mládeží rozšířené do té míry, že prakticky každý mladý člověk se již alespoň jednou deliktu dopustil. Statistiky odrážející nahlášenou kriminalitu tedy neposkytují adekvátní obraz rozsahu kriminality mládeže.“ Je však pravděpodobné, že vážnější kriminalitu zachycují policejní a soudní statistiky ve správných proporcích.

Údaje o absolutních počtech trestných činů – o rozsahu kriminality – je třeba hodnotit s ohledem na věkovou strukturu populace. Pouze pak lze získat obraz o tzv. úrovni kriminality. Tento údaj však naprostá většina běžně publikovaných oficiálních statistik postrádá.

V posledním desetiletí 20. století vzrostl podíl dětí a mladistvých na počtu všech pachatelů trestné činnosti v České republice z 13% na 20%. Ovšem není brán zřetel na počty dětí v populaci. Přepočte-li se počet pachatelů na 10 tisíc lidí stejného věku v populaci, vyjdou indexy, které umožňují konstatovat, že od poloviny devadesátých let počty mladistvých pachatelů klesají, kdežto počty dětských pachatelů se udržují zhruba na stejné úrovni.

Nejfrekventovanější trestné činy u mládeže v České republice v roce 2008 jsou: krádeže, loupeže a sprejství (údaj ze statistického výkazu Policejního prezidia ČR).

1.2 Základní pojmy

Za **delikvenci** (delinquency) se považují všechny typy jednání, jež porušují společenské normy chráněné zákony, tedy veškeré trestné činy přestupky včetně protispolečenských činů, které spáchali nezletilí, kteří nejsou ještě trestně odpovědní. Delikvence mládeže (youth delinquency) většinou nemá závažné následky a v 90-99% případů uniká pozornosti orgánům činným v trestním řízení (policejní orgán, státní zástupce, soud). V naprosté většině se u pachatelů jedná o ojedinělé epizody. Jen menší část mládeže se trestné činnosti dopouští pravidelně, téměř vždy ve skupinách. Důležitými faktory jsou například vrozený syndrom hyperaktivity (ADHD – attention deficit hyperactivity disorder), selhávající rodina, příslušnost k etnické menšině, členství v delikventně orientované partě aj. **(16)**, věk, pohlaví, sociální původ, místo. **(9)** Jde o pojem širší než kriminalita, protože obsahuje i skutky, které nejsou trestnými, např. pro nízký věk pachatele. Od zločinu se delikvence liší tím, že je sice také porušením zákona, ale v sociálním prostředí pachatele nemusí být vždy vnímán jako zavrženíhodný (především u tzv. deliktů bez obětí – prostituce, narkomanie...). **(9)**

Delikvence je širším pojmem než kriminalita, obecně označující protiprávní jednání. Delikvence je také charakterizována jako antisociální chování, které může, nebo nemusí, být spojeno s právními důsledky, přičemž delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími, zatímco termínu kriminalita se používá již pro závažnější přestupky, trestné činy u dospělých. **(12)** Delikvence zahrnuje dva druhy jednání. Za prvé se jedná o delikty (i civilní delikty), tedy skutky, které zahrnují odpovědnost za náhradu škody v občanském právu, a za druhé je do delikvence zahrnována prekriminalita. **(38)**

Prekriminalita jsou činy jinak trestné, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, byly-li by spáchány osobami staršími, byly by považovány za trestné činy. **(38)**

Sociální deviací (social deviation) rozumíme kvalitativní či kvantitativní odchylku od společenské normy, verbalizovaných pravidel a tolerančního limitu (29), volbu jiné než běžné varianty chování. Hranice mezi normálním chováním a deviací je neostrá. Pojem sociální deviace je širší pojem než pouhé protiprávní jednání. (16) Klasickým příkladem deviace je kriminalita. Příčinami deviací se zabývají biologické, psychologické, sociologické teorie. Deviace mohou být primární nebo sekundární. (9) Sociologický pohled na kriminalitu říká, že kriminalita patří mezi sociální deviace. Pod pojmem sociální deviace se rozumí chování jednotlivce nebo skupiny, které porušuje sociální normu nebo skupinu norem. (27)

Kriminalita (criminality, zločinnost) je veškerá trestná činnost (i ta, kterou spáchaly osoby trestně neodpovědné, tedy mladší 15 let). Trestný čin je definován v § 3 trestního zákona a to následovně: Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně a jehož stupeň nebezpečnosti je u dospělých větší než nepatrný, u mladistvých vyšší než malý. Kriminalita je speciálním případem deviace. (9) Dělí se na latentní (skrytá, neregistrovaná) a zjevnou, která je vyšetřována orgány činnými v trestním řízení. Mezi převládající příčiny kriminality dětí a mládeže patří dědičnost a konstituce, dysfunkce orientační rodiny, vyloučení z běžné vzdělávací a pracovní dráhy, vliv deviantních subkultur a skupin, nízká míra sociální kontroly i ekonomická výhodnost kriminálního chování. (16) Míra kriminality se mění podle sociálních trendů, věku pachatele, v období sociální dezorganizace (války, krize) a podle místa. (9)

Dítětem se podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže rozumí osoba mladší 15 let. „Dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku.“ (§ 2 písm. c) zákon o soudnictví ve věcech mládeže) Protiprávní čin spáchaný dítětem se nazývá **čin jinak trestný**. (36)

Mladistvý je definován v § 2 písm. d) zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. „Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročil

osmnáctý rok svého věku. „Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá **provinění**.“

(36) Mladiství jsou ze zákona trestně odpovědní s jistým omezením.

Mládež je podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže chápána jako děti mladší patnácti let a mladiství. **(36)**

1.3 Příčiny kriminality

Existují tři základní teorie, které vysvětlují příčinu deviací:

- Biologická teorie nachází příčinu deviace v genetických, anatomických a fyziologických faktorech osobnosti,

- Psychologická teorie deviace spatřuje původ nekonformního chování v psychice člověka a v jeho duševních pochodech,

sociologická teorie klade důraz na vliv prostředí a sociokulturních nebo skupinových faktorů. **(31)**

Existuje zde vzájemná podmíněnost a provázanost jednotlivých faktorů (genetické předpoklady, vliv rodiny, sociálního prostředí) v rámci těchto teorií, a proto je nutné zkoumat příčiny kriminality interdisciplinárně. **(14)**

1.3.1 Kriminogenní faktory

Kriminogenní faktory jsou rizikové činitele, kteří motivují, vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchaní trestných činů, např. sociálně patologické prostředí (zejména rodinné), závadové party, alkoholismus, drogová závislost, recidiva pachatelů trestných činů, nezaměstnanost, náročný konzumní způsob života, nechuť pracovat, vliv násilí a brutality v médiích, nedostatečné možnosti jak vhodně trávit volný čas. **(11)**

Některé faktory ovlivňující delikvenci mládeže jsou pro období dětství a dospívání specifické a nebo hrají významnější roli než v jiných životních obdobích.

Velký vliv mají specifika spojená s psychickým, sociálním a mravním vývojem jedince v průběhu dětství a dospívání. Období dospívání je spojováno s krizí identity, kterou se rozumí období pochybností, kdy si jedinec vybírá z různých sexuálních orientací, životních postojů a způsobů chování a zkouší si různé sociální role. Během dospívání se také snižuje působení rodiny, především u chlapců, a naopak narůstá vliv vrstevníků a subkultur mládeže. Delikventní jednání jedince může být ovlivňováno pak především ve volném čase, kdy vznikají mnohé příležitosti a kontakty, jež mohou buď delikventní jednání jedince podporovat a nebo ho od takového počínání odrazovat.

V současnosti se častěji přihlíží k multifaktorovým směrům založeným na myšlence, že existuje více příčin vedoucích k delikventnímu chování dítěte, které se navzájem ovlivňují, podmiňují či působí vedle sebe. Za základní faktory, které mají vliv na delikvenci mládeže, lze označit zejména následující:

- individuální zvláštnosti podmíněné geneticky, chorobou, duševní poruchou, osobnostními dispozicemi,
- poruchy socializace v důsledku negativního působení blízkého sociálního prostředí (rodina, škola...), kulturního prostředí, subkultur, ale i nepřiměřeného užití formálních sociálních intervencí,
- psychické zvláštnosti podmíněné věkem, projevy generačních protestů, odmítání autorit, vliv vrstevnické skupiny zejména v době dospívání,
- demografické faktory,
- společenské změny a posuny hodnotových orientací jak celé společnosti, tak subkultury mládeže,
- sociálně patologické jevy menší závažnosti (alkoholismus, drogová závislost...) ¹

¹ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. - Vyd. 1. – Praha: C. H. Beck, 2005. s. 273-279. ISBN 80-7179-813-4

Členění kriminogenních faktorů

- v oblasti sociální
- v oblasti kulturní
- v oblasti politické a ekonomické
- v oblasti právní

1.3.1.1 Kriminogenní faktory v oblasti sociální

Na vzniku kriminogenních faktorů v *rámci společnosti* se podílí nedostatečná a nekvalitní výchova v rodině, narušená rodina, negativní hodnotová orientace, nezájem a nevhodné příklady dospělých a skupin s protiprávními formami jednání, psychické a fyzické týrání, alkoholismus a jiné závislosti, nezaměstnanost, nemožnost seberealizace, aj.

Mezi typické kriminogenní faktory v této oblasti patří například záškoláctví, trestná činnost, citová chladnost, sociální izolace, neúcta k autoritě... **(1)**

Vrstevnické skupiny (party)

Party vrstevníků se sdružují především proto, aby její členové uspokojili své citové a sociální potřeby. V době dospívání se u jedince objevuje potřeba realizovat svoje zájmy a sklony v partě.

Kriminální skupiny mají většinou své sociálněpsychologické zvláštnosti. Vůdce takové skupiny je uznávaný a současně obávaný jedinec, který má kolem sebe aktivní i pasivní členy, včetně outsidera. Nejčastěji se jedná o smíšené tříčlenné party. Velmi charakteristická pro delikty v partě je recidiva. **(5)**

1.3.1.2 Kriminogenní faktory v oblasti kulturní

Je nutné hledat kriminogenní faktory především v organizaci lidské činnosti, ve vytváření soustav společenských norem a pravidel, v systému vytváření vztahů mezi lidmi, ale i ve zvláštnostech chování, vědomí a činnosti lidí v odlišných oblastech

společenského života. Z toho je jasné, že jednou z rozhodujících oblastí je *výchova*. Výchova se velkou vahou podílí na utváření osobnosti každého jedince ve společnosti.

Tyto kriminogenní faktory jsou zapříčiněny například zanedbáním výchovně vzdělávacího působení, rodiny, školy..., bulvárně a komerčně orientovanými médii (tisk, literatura, filmy...), nedostatečné možnosti pro „volný čas“...

Charakteristické faktory jsou vznik a vytvoření pro společnost nežádoucích morálních vlastností a hodnotového zaměření jedince, přednostní uspokojování vlastních potřeb a zájmů, napodobování „úspěšných“ vzorů, aj. **(1)**

Rodina je nesmírně důležité společenství. Základní čtyři funkce rodiny jsou reprodukční, ekonomická, socializační a emocionální. Právě socializační funkce rodiny učí děti zařazovat se do dané společnosti a kultury. **(15)**

Za adekvátní výchovu směřující k normálnímu vývoji dítěte označuje Pelikán výchovu spočívající v lásce rodičů k dítěti, v chápajícím a laskavém přístupu k dítěti, avšak zároveň v náročném působení na osobnost dítěte, kdy jim současně atmosféra a přístup rodičů dává pocit bezpečí a jistoty. Naopak tvrdá výchova bez zájmu o dítě, výchova vyhýbající se konfliktům může vést u dítěte při setkání s obtížemi k pocitům méněcennosti i bázlivosti, která se pak často projevuje v agresivitě.

Vliv rodiny a rodinného prostředí má na formování osobnosti dítěte neodmyslitelný vliv. Mezi první čtyři nejvýznamnější rodinné faktory působící pozitivně na vývoj dítěte se podle výzkumů ukázaly: za prvé - atmosféra v rodině a vzájemné vztahy mezi členy rodiny, za druhé - má-li dítě ve své rodině pocit bezpečí a ochrany, za třetí - projevují-li rodiče zájem o osobní problémy dítěte a za čtvrté je důležitým faktorem soulad mezi rodiči. Vzájemný vztah rodičů se v tomto výzkumu ukázal významnější dokonce i než vztah rodič – dítě. **(23)**

1.3.1.3 Kriminogenní faktory v oblasti politické a ekonomické

Existence *politiky a ekonomiky* se vzájemně podmiňuje a to z toho důvodu, že bez politické moci nemůže žádná skupina či strana řešit své hospodářské záměry

a úkoly. Díky politice se tvoří a realizuje právo, právní normy, výchovný a sociální systém atd.

Případnými příčinami mohou být nedostatečné kontrolní mechanismy, podmínky umožňující projevy rasismu, xenofobie, terorismu, neúčinná a nedůsledná nařízení a pravidla, nedostatečná kontrola a zodpovědnost v ohledu k pravomocem...

Kriminogenní faktory mohou být asociální chování a vandalismus při sociálních konfliktech, podvody, vyplácení neoprávněných příjmů atd.

1.3.1.4 Kriminogenní faktory v oblasti právní

V současné době se ví, že růst kriminality je přímo spojen s nedodržováním zákonů. Významným faktorem je *právní řád státu*. Nízká úroveň *právního vědomí občanů* je důvodem porušování, obcházení a nedodržování zákonů.

Nerespektování zákonů je podmíněno mezerami v legislativě, oslabenou autoritou policistů, nekoncepčním příliš humanizovaným vězeňstvím, neustálým předěláváním a obměňováním právních úprav.

Kriminogenní právní faktory se pak projevují jako neúcta k právu, nárůst organizovaného zločinu, obcházení a porušování zákona, obchod s lidmi, prostituce, pašování... (1)

1.4 Děti versus mladiství

Zabýváme-li se příčinami a podmínkami trestné činnosti a hledáme-li nejúčinnější prevenci u mládeže, je vhodné rozlišovat věkové kategorie dětí (6 – 15 let) a mladistvých (15 – 18 let).

Věková kategorie 6 – 15 let – děti

Spodní věková hranice, tedy 6 let, je určena počátečním obdobím, kdy jsou registrovány první příznaky protispolečenského jednání. Horní věkovou hranici pak tvoří věková hranice trestní odpovědnosti.

Většina dětských provinilců se dostává do rozporu se zákonem okolo 12 let. U těchto dětí se významně projevuje vliv rodinného prostředí. Právě dětská delikvence úzce souvisí se škodlivým výchovným prostředím v některých rodinách. (20)

Špatné vzory, výchova či péče v rodině jsou dle dotazníkového šetření, které uvádí Večerka ve své publikaci, na čtvrtém místě. Tomuto škodlivému vlivu předchází působení drog, hracích automatů a alkohol, kdy alkohol je chápán jako nejškodlivější vliv na mládež. (30)

K vlivu rodinného prostředí přistupuje s přibývajícím věkem stále intenzivněji prostředí školy. Dochází-li k narušení jednoty výchovy ve škole a rodině, může být negativně ovlivněna celková orientace mladého jedince. Tato skutečnost je o to významnější, že právě ve věku kolem 12 let se zvláště výrazně projevují všechny pozitivní i negativní rysy charakteru dítěte., rozvíjí se pocit odpovědnosti a povinností, aktivně jsou přijímány různé zvyky a stereotypy apod. V tomto věku se tedy vytváří základní vztah jedince ke společnosti, a pokud je toto období dítěte negativně ovlivňováno (rodiči, školou, spolužáky, vychovateli...), může to rozhodující měrou ovlivnit celý socializační proces a veškeré jeho další jednání.

Největším a nejrozšířenějším negativním jevem u této věkové kategorie je záškoláctví. Volný čas takto získaný na úkor školní docházky je dítětem zpravidla využíván bez jakékoliv kontroly, což jen podporuje vliv dalšího nežádoucího jednání (potulování, požívání alkoholických nápojů, nealkoholová toxikomanie, drobné krádeže, vandalismus...). (20)

Věková kategorie 15 – 18 let – mladiství

Mezi patnáctým a osmnáctým rokem života prochází člověk rozhodujícím obdobím začleňování do společnosti. Na formování osobnosti se již nepodílí pouze rodina a škola, ale stále silněji zasahují do toho procesu i další činitelé (vrstevníci,

masmédia...). Vliv rodiny a školy se zmenšuje, kdežto vliv vrstevníků vystupuje do popředí.

Z kriminologického hlediska mají význam především takové specifické rysy jako je nedostatek zkušeností, neumění správně hodnotit životní situace, falešné pojmání kamarádství, sklon k napodobování, tendence dokazovat svou odvahu...

Velmi negativním faktem u mladistvých je vysoký podíl alkoholu a ostatních drog na páčání trestné činnosti. To souvisí také s nevhodným využíváním volného času. **(20)**

Trestná činnost dětí a mladistvých

Jedním z nejvýraznějších fenoménů ve vývoji kriminality jsou v České republice kvalitativní a kvantitativní změny v trestné činnosti dětí a mladistvých. Za posledních 20 let se zvýšil počet stíhaných mladistvých trojnásobně a dětí tříapůlnásobně. Dynamika vývoje počtu stíhaných mladistvých kopíruje vývoj počtu celkem stíhaných osob, počet stíhaných dětí se však od roku 1991 zvýšil dvojnásobně v porovnání s celkovým počtem stíhaných osob. **(7)** Pro děti, ale především pro mladistvé, jako pachatele trestné činnosti je charakteristický trias: dysfunkční rodina, nízké vzdělání (základní, často nedokončené) a trestní anamnéza. **(19)**

Specifické znaky trestné činnosti mládeže:

Způsob páčání trestné činnosti mládeže je výrazně determinován věkem pachatelů (jejich psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi a zkušenostmi). V tomto směru se mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti, ke kterým zejména patří:

- výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých,
- trestná činnost je častěji páčána se spolupachateli a ve skupině,
- příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu,
- chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení,

- konání mladistvých pachatelů je poznamenáno nedostatkem vědomostí a schopností při překonání překážek, mnohdy je použito neúměrných prostředků k dosažení,
- na páchání trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol (případně jiná návyková látka), který zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty,
- mladiství pachatelé jednají více emotivně než rozumově, trestná činnost je páchána ve většině případů živelně pod vlivem momentální situace,
- při opakované trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházející trestné činnosti,
- při získávání alibi se mladiství pachatelé orientují na osoby ze skupiny, do níž patří,
- o přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatelé rádi svěřují členům své skupiny,
- pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí (např. auta, videa, motocykly, rádia, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, léky apod.),
- věci získané trestnou činností skupinou mladistvých jsou velmi brzy rozdělovány mezi její členy; při rozdělování je patrná hierarchie ve skupině a podíl na spáchané trestné činnosti; finanční prostředky se zpravidla utrácejí ve skupině,
- některé znaky způsobu spáchaní trestné činnosti vyplývají ze somatických znaků pachatele, např. vyšší rychlost pohybu, mrštnost, obratnost, menší postava a nižší váha. (7)

Typy kriminálních aktivit mládeže

Psychologové rozlišují v zásadě dva typy kriminálních aktivit mládeže. Velmi běžné jsou drobné přestupky nebo méně závažné trestné činy, které jsou vyvolané touhou po uznání a snahou o pozici v partě. Dle psychologů většina těchto mladých delikventů ze svého protispolečenského jednání do dvaceti let vyroste.

Druhý daleko problematičtější typ vykazuje známky protispolečenského chování už v útlém dětství, například v mateřské škole. Takové děti mají obvykle biologické predispozice k zločinnosti. Působí-li na ně k tomu například nedbalá péče rodičů, agresivní okolí nebo mají-li dokonce zkušenosti s pohlavním zneužíváním v dětství, vyvstává zde vážný problém. Z takovýchto dětí mohou vyrůst ti zločinci, kteří tráví většinu života ve vězení.

Prozatím se nejlépe osvědčil přístup „**čím dříve, tím lépe**“. Je to jeden z mála závěrů, na němž se shodují výzkumy prováděné kdekoli na světě. Výchovné nebo nápravné programy pro teenagery příliš úspěšné nejsou, kdežto za daleko efektivnější jsou považována opatření u dětí mladších osmi let. Největší naděje na úspěch má včasné rozpoznání problému a speciální výchovné působení už u tříletých nebo dokonce i mladších dětí. **(24)**

Kriminalita u mužů a žen

Kriminalita mužů a žen je rozdílná, už pouze počet mužů a žen ve věznicích je toho důkazem. Rozdíly vidíme i mezi typy zločinů, jichž se ženy a muži dopouštějí. Trestné činy žen jsou málokdy spojeny s násilím a téměř vždy bývají menšího formátu. Typicky ženskými prohřešky jsou drobné krádeže, narušování veřejného pořádku (například výtržnictví) a prostituce. **(6)**

Typicky mužskou hodnotou je tvrdost, ženskou konformita. Latentní delikvence je u dívek mnohem menší než u chlapců. **(17)**

1.5 Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Trestání mladistvých (15-18 let)

Péče společnosti o mládež nachází svůj výraz ve zvláštních ustanoveních o trestání mladistvých, obsažených v sedmé hlavě obecné části trestního zákona. Zvláštní ustanovení o trestání mladistvých jsou nutná, neboť mladiství pachatelé mají specifické vlastnosti a k těm je třeba přihlídnout, aby trest mohl splnit své výchovné poslání a aby nenarušoval další vývoj mladistvého.

V případech mladistvých se výrazně uplatňuje zásada podpůrné represe (Trestným činem je pouze jednání vyšší nebezpečnosti pro společnost). U účelu trestu u mladistvých je nejdůležitější výchovná funkce trestu. Z toho vyplývají i okruhy trestů, které je možné mladistvým uložit – trest odnětí svobody (podmíněně i nepodmíněně), obecně prospěšné práce, propadnutí věci a za určitých podmínek také peněžitý trest a trest zákazu činnosti.

Trestní zákon zná široké možnosti upuštění od potrestání a široké možnosti zahlazení odsouzení. V řízení proti mladistvému lze použít zavedené instituty podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání **(21)**, jejichž úpravu nalezneme v trestním řádu. „Zvláštnosti proti mladistvým vycházejí ze snahy, aby v řízení byly bezpečně zjištěny všechny okolnosti, které mají význam pro spravedlivé rozhodnutí, zejména pro výběr nejvhodnějšího opatření pro mladistvého, využít všechny možnosti výchovného působení řízení na mladistvého a vyloučit z řízení takové okolnosti a vlivy, které by mohly být jeho výchovnému účinku na mladistvého na překážku, a zajistit kvalifikovanou obhajobu mladistvého, který není schopen si ji zajistit sám již se zřetelem na svůj věk.“ **(2)**

Nepodmíněný trest odnětí svobody je vykonáván ve zvláštní věznici nebo ve speciálním oddělení odděleně od ostatních odsouzených. **(21)**

1.5.1 Druhy opatření

Stát může na provinění mladistvého reagovat třemi způsoby – výchovnými opatřeními, ochrannými opatřeními nebo trestními opatřeními.

Výchovná opatření vymezuje zákon č. 218/2003 Sb. (dále jen ZSVM) v § 15 odst. 2:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) probační program,
- c) výchovné povinnosti,
- d) výchovná omezení,
- e) napomenutí s výstrahou.

Ochranná opatření jsou uvedena v § 21. odst. 1 ZSMV:

- a) ochranné léčení,
- b) zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- c) ochranná výchova.

Trestní opatření jsou ustanovena v § 24 odst. 1 ZSVM:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžité opatření,
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,
- g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a
- i) odnětí svobody nepodmíněné. **(36)**

1.5.1.1 Ochranná výchova

Ochranná výchova má u některých mladistvých nahradit funkci nepodmíněného trestu odnětí svobody. Zvláště je upraveno u mladistvých a zvláště u osob mladších 15 let. Jejím účelem je vhodnou výchovou odstranit nebo alespoň omezit možnost vzniku dalších pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy.

Podmínky uložení ochranné výchovy u mladistvých:

- ukládá se fakultativně za splnění některé z následujících podmínek:

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno,
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- c) vyžaduje to prostředí, v němž mladistvý žije.

Podmínky uložení ochranné výchovy u osob mladších 15 let:

- ukládá se pouze v občanskoprávním řízení:

- a) obligatorně osobě ve věku 12-15 let, pokud čin, jež spáchala, by se u dospělého posuzoval trestný čin, u kterého zákon dovoluje uložení výjimečného trestu
- b) fakultativně ve všech ostatních případech

Ochranná výchova se vykonává ve zvláštních výchovných zařízeních. Děti do 15 let ji vykonávají v dětských výchovných ústavech, mladiství ve výchovných ústavech pro mládež.

V praxi se ochranná výchova potýká především s následujícími problémy:

- malá kapacita,
- neuspokojivé vybavení ústavů,
- umístění ústavů v místech s nedostatkem pracovních, studijních a kulturních možností,
- neodpovídající kvalifikovanost výchovného personálu,
- nedostatečná vnější diferenciacie výchovných ústavů pro mládež. **(21)**

1.6 Problém hranice trestní odpovědnosti

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů stanovil hranici trestní odpovědnosti na 15 let. Zde upravená trestní odpovědnost je koncipována jako tzv. relativní odpovědnost.

Jako důvod je nejčastěji uváděno, že dnešní mládež dospívá dříve, že stejná věková hranice je platná i v okolních státech. Málokdy je však argumentováno statistikami kriminality dětí mladších 15 let. Média vytvářejí dojem, že současná generace dětí je generací kriminálních s narůstající brutalitou. Analýza Institutu pro kriminologii a sociální prevenci či dostupné policejní statistiky a zkušenosti policistů z terénu nijak nepotvrzují to, že by se situace co do počtu i závažnosti trestných činů páchaných mládeží výrazně zhoršovala. Pokud jde o děti mladší 15 let, zde bylo naopak zaznamenáno další, rozhodně nezanedbatelné snížení počtu dětí, které se dopustily činu jinak trestného - bylo dosaženo nejnižšího čísla za celé období od roku 1989. Nejvyšší státní zastupitelství tedy dospělo k závěru, že snížení věkové hranice trestní odpovědnosti z 15 na 14 let, na němž je založen i nově vypracovávaný návrh trestního zákoníku, se jeví jako nevhodné a blíže nepodložené. Pro takové snížení věkové hranice trestní odpovědnosti nesvědčí ani poznatky z praxe při objasňování a dokazování zvláště závažné násilné trestné činnosti. (8)

Snížení hranice problém nevyřeší

Většina odborníků podporuje komplexnější řešení a přiklání se k názoru, že samotné snížení věkové hranice trestní odpovědnosti problém stejně neřeší. Při stanovování hranice trestní odpovědnosti je nutné si uvědomit, že záleží především na následné reakci systému na delikventní jednání nezletilého a na jeho prevenci. Je třeba zdůraznit, že současná právní úprava již teď umožňuje přijmout opatření vůči dítěti mladšímu 15 let, které se dopustilo činu jinak trestného. Současná právní úprava funguje tak, že trestně odpovědným dětem starším 15 let jsou ukládána opatření (výchovná, ochranná, trestní) specializovanými soudy v trestním řízení, reflektujícím

specifika mladistvých, zatímco dětem mladším 15 let, které se dopustí činu jinak trestného, je možné uložit některá opatření (dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu) včetně ochranné výchovy. Samotné snížení hranice trestní odpovědnosti problém neřeší. Musí být doplněno odpovídajícími programy práce s mladistvými delikventy a koncepcí prevence kriminality dětí a mládeže. Snižování hranice trestní odpovědnosti povede ke zbytečné kriminalizaci dětí a zneužívání stále mladších dětí k páchání trestné činnosti. (8)

Skutečnost, že státem organizovanou represí delikventy v dospívajícím věku prakticky nelze ovlivnit pozitivně - výkon trestu ani ústavní a ochranná výchova nedokáže v českých podmínkách zatím účinně vyvážit sociální deprivaci a kontakt s podobně problémovou komunitou. Trend urychleného fyzického a sexuálního dospívání omladiny, na němž se podepisují lepší životní podmínky, kvalitnější zdravotní péče, komplexní strava a samozřejmě detabuizace lechtivějších témat napříč společnostmi. (33)

1.7 Prevence kriminality

Preventivní aktivity je nutno zaměřit na celou společnost: Děti, mladistvé i dospělí, delikventy i osoby, doposud zákon respektují. V rámci takových aktivit je potřeba pokusit se zabránit přístupu dětí a mladistvých k návykovým látkám, hazardním hrám aj., zároveň je důsledně chránit zákonem i osvětou před sexuálním zneužíváním, týráním, šikanou, a to nejen v institucionalizované péči, ale i v rodině, škole...

Společnost by měla investovat do úspěšných aktivit a zavádět nové postupy v oblasti ochrany dětí a mládeže před všemi negativními společenskými jevy. Je nezbytné vytrvat i v případě, že efekt nebude okamžitý, protože výsledky se mohou objevit dokonce až po několika letech. (18)

1.7.1 Klasifikace prevence kriminality

Kriminální prevence pojímá široké spektrum preventivních aktivit, strategií, opatření a programů (34), institucí, organizací, sdružení a sankcí, které se snaží, aby bylo dosaženo konformity chování v oblasti regulované normami trestního práva.

Prevenčí kriminality chápeme soubor nejrozmanitějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Snaží se tedy eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítáním nebo před jejím pokračováním. (1)

Prevence kriminality se člení podle různých okruhů a zaměření. Za výchozí můžeme považovat členění preventivních strategií na *přímé* (cílené bezprostředně proti kriminalitě) a na *nepřímé* (primárním cílem je celkové zkvalitnění životních podmínek, zatímco jejich efekt v podobě omezení kriminality je teprve sekundární). (34)

Dle obsahového zaměření se prevence kriminality dělí na sociální, situační a viktimologickou prevenci.

1.7.1.1 Sociální prevence

Sociální prevence zahrnuje opatření, jimiž se předchází sociálnímu selhání, a tím pádem i kriminálnímu chování, u kterých k sociálnímu selhání ještě nedošlo (primární sociální prevence), u lidí s vyšším rizikem sociálního selhání (sekundární sociální prevence) i u lidí, u kterých již k sociálnímu selhání již došlo (terciární sociální prevence). (17)

Je zaměřena na různé kriminogenní jevy, jako jsou například záškoláctví, alkoholismus, toxikomanie, prostituce, chudoba, nezaměstnanost aj., a na působení (preventivní a socializační) rodiny, školy, sociálních služeb a jiných institucí. Důraz preventivních aktivit v rámci sociální prevence je kladen na několik klíčových oblastí: rodina, škola, práce a zaměstnání, volný čas. (1)

1.7.1.2 Situační prevence

Situační prevence představuje technická zařízení, jimiž se případným pachatelům ztěžuje provedení trestného činu nebo se jim v něm brání. (17)

1.7.1.3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence neboli prevence viktimmnosti je zaměřena na potencionální oběti trestných činů (34) - informační kampaně adresované občanům a organizacím, které jim pomáhají zvyšovat jejich bezpečnost a bezpečnost jejich majetku, někdy se používá ve stejném významu sousloví preventivní informování veřejnosti. (17)

Podle okruhu adresátů jednotlivých preventivních aktivit lze prevenci kriminality členit na primární, sekundární a terciární.

1.7.1.4 Primární prevence

Primární prevenci chápeme jako předcházení zločinu na základě přesvědčivé kulturní, hospodářské, dopravní a sociální politiky, cíleným ovlivňováním situace a příčin zločinnosti. Měla by poskytnout jednotlivým osobám sociální kompetence k úspěšnému zdolávání konfliktů, jedná se tedy spíše o naučení se proaktivnímu než reaktivnímu chování. (10)

Efektivní preventivní programy se snaží posílit sociální schopnosti, dovednosti, vědomosti, postoje a hodnoty nejen dětí, ale i jejich rodičů, učitelů a vychovatelů a také vrstevníků. Účinné preventivní programy mají snahu využít místní (komunitní) zdroje podpory hrožených dětí a snaží se koordinovat spolupráci všech zainteresovaných institucí, odborníků, případně i dobrovolníků.

Matoušek rozděluje programy primární prevence do šesti skupin:

- předškolní programy pro děti,

- programy určené rodičům,
- programy vázané na školu,
- vrstevnické programy,
- komunitní programy a
- programy podporující uplatnění mládeže. (17)

Předškolní programy pro děti

Nejedná se o programy, které by byly organizovány s jasným cílem předejít budoucímu delikventnímu chování. Myšlenkou těchto programů je připravit na školní docházku děti, pro které by mohlo být vyučování příliš náročné a které by mohly v průběhu školního vzdělávání selhávat.

Na základě výzkumů se zjistilo, že prevence školního selhávání se ukázala pro některé děti také prevencí delikventního chování.

Programy určené rodičům

Vzhledem k tomu, že rodina je základní jednotka společnosti a dítě je v ní vychováno, předpokládá se, že jakýkoliv efektivní typ podpory je současně prevencí budoucí kriminality dětí z této rodiny. Cílem je naučit rodiče rozlišovat situace, kdy má problém dítě a kdy má problém sám rodič, omezit neuvážené zkratkovité jednání rodičů, posílit schopnost rodiče vnímat potíže dítěte a naučit rodiče neagresivnímu, podpůrnému reagování na nežádoucí chování dítěte. (17)

Programy vázané na školu

V nynější době slábne vliv hlavní socializační instituce na děti – rodiny, a proto se věří v to, že škola by mohla tento vliv alespoň částečně nahradit a posilovat ty postoje a dovednosti, které jsou předpokladem prosociální, nekriminální dráhy. Škola je instituce, jež může ovlivňovat nejen své žáky, ale i rodiče dětí a celé komunity. Školní programy prevence kriminality se snaží minimalizovat predelikventní a delikventní chování dětí přímo ve škole, pokoušejí se poučit děti o následcích kriminálního chování

mimo školu a také děti připravují na setkání s kriminalitou jiných lidí a zkoušejí se je poučit a naučit, jak v takovém případě jednat.

Programy na školách nemusejí být vždy striktně zaměřeny na kriminalitu. Preventivní vliv mohou mít i jiné výukové programy. Děti se mohou učit sociálním dovednostem (jak se slušně chovat, jak se neagresivně bránit agresivnímu chování jiných, jak dokázat odmítnout atd.), schopnostem řešit problémy, vzdělávat se v právu, účastnit se školních zážitkových programů... (17)

Škola musí především formulovat jasnou politiku v oblasti mezilidského násilí a tato politika musí být dodržována. Důležité je vzdělávat v této oblasti nejen studenty, ale i rodiče a pedagogický sbor, protože největší problém je často v tom, že lidé tento problém přecházejí nebo na něj zapomínají a považují to za normální chování. Intervence musí být nejen rychlá a jasná, ale také spravedlivá. (4)

Vrstevnícké programy

Vrstevnícké programy častěji nazývané peer programy jsou založeny na jednoduché myšlence: Podaří-li se naučit nejvlivnější žáky ve škole například nenásilnému řešení problémů, budou tito žáci sloužit spolužákům jako vzory a zprostředkovatelé při případných konfliktech ve třídě.

Mohou být organizovány ale i spolky dětí a mládeže. Některé organizace pracují s jakýmikoliv dětmi, jiné se zaměřují přímo na rizikovou mládež. Výsledkem účasti v takových programech jsou prokazatelně zvyšující se školní úspěchy a snižující se sklon ke kriminálnímu chování. (17)

Komunitní programy

Komunitními preventivními programy se míní programy uskutečňované v místě, v malém regionu, který ve velkoměstě např. zahrnuje jeden školní obvod. Prevence komunitních programů je nespécifická musí se zaměřovat na všechny hrozící typy sociálního selhání.

Komunitní programy v užším slova smyslu znamenají programy organizované občanskými skupinami v lokalitách, v nichž roste delikvence mládeže. V ČR by mohl

funkci komunitního koordinátora zastávat koordinátor preventivních aktivit, který by pracoval na místní úrovni. Takový sociální pracovník by analyzoval situaci v regionu, komunikoval by s orgány obce, měl by přehled o jednotlivých rizikových skupinách a lokalitách, prováděl by osvětovou činnost, koordinoval by činnost místní komise pro prevenci kriminality aj. (17)

Programy podporující pracovní uplatnění

Obecně u nás není pro mladé lidi dostatek pracovních příležitostí. Přitom je však zřejmé, že uplatnění mládeže na trhu práce je nejlepší jednoduchou prevencí kriminálního chování, protože nezaměstnanost je s kriminalitou spojena.

Individuálně či formou skupinových besed je na některých školách poskytováno mládeži *profesní poradenství*. Úřady práce organizují *rekvalifikační kurzy* také s poradenstvím. Od státu je žádoucí, aby prosazoval aktivní politiku zaměstnanosti („aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje ministerstvo a úřady práce; podle situace na trhu práce spolupracují při její realizaci s dalšími subjekty“) (37) a tímto způsobem ovlivňoval regionální problémy s vysokou nezaměstnaností. V České republice bylo realizováno několik projektů pro nezaměstnanou mládež. (17)

– např. v roce 2006 se jednalo a následující programy: Přípravení do praxe v Mělníku, První nástup po skončení střední školy v Pardubicích, První zaměstnání - uplatnění absolventů škol na trhu práce v České Lípě, Pomáháme vám začít v Šumperku aj. (26)

1.7.1.5 Sekundární prevence

Preventivní aktivity jsou u sekundární prevence zaměřeny na potencionální pachatele, na potencionální oběti a na kriminogenní situace. (22)

1.7.1.6 Terciární prevence

Terciární prevence se soustředí na předcházení kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti. **(22)** Uskutečňuje se působením na pachatele ve výkonu trestu, ukládáním ochranných a jiných opatření a prováděním postpenitenciární péče. **(13)** Co se oběti týče, jedná se i o předcházení sekundární viktimizaci, o napravení následků trestného činu a o poskytnutí potřebné pomoci a podpory. **(22)**

Z časového hlediska rozlišujeme kriminální prevenci predeliktní (před spácháním trestného činu) a postdelikttní (v zájmu zabránění spáchání trestného činu dalšího).

Těž můžeme najít rozdělení druhů preventivních opatření. Takto rozlišujeme opatření povahy organizační (např. zřízení krizového centra pro ohrožené děti), technické (např. používání uzamykatelných tyčí na volanty automobilů), personální a výchovné (např. osvětová činnost na úseku drogové problematiky). **(34)**

1.7.2 Úrovně kriminální prevence

Kriminální prevenci lze rozvíjet na úrovni mikrostruktury (místní), mezostruktury (regionální) či makrostruktury (celostátní).

1.7.2.1 Národní (celostátní) úroveň

Preventivní činnost v rámci národní úrovně je realizována vrcholným státním orgánem prevence, Republikovým výborem pro prevenci kriminality (RVKPP). Jedná se o aktivity ovlivňující míru trestné činnosti, pocit bezpečí, sociální integraci, prevenci kriminality a prevenci sociálně patologických jevů na úrovni celé České republiky. Tyto

aktivity jsou financovány z nestátních prostředků vyčleněných vládou ČR na oblast prevence kriminality. **(1)**

Na uskutečnění jednotlivých projektů (aktivit) se podílí Ministerstvo vnitra ČR, které má zvláštní odbor prevence kriminality, který zastává funkci sekretariátu RVKPP **(1)**, a které podporuje zřízení funkce místního koordinátora (manažera) preventivních aktivit, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které disponuje především Programem sociální prevence a prevence kriminality (především co se primární prevence na školách týče) a dále pak například Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, jež se zabývá hlavně sekundární prevencí zaměřenou na mladé lidi a jejich rodiny a na skupiny mládeže a jež řídí specializovaná oddělení sociální prevence a také zavádí funkci sociálního asistenta, který je specialistou na terénní sociální práci s dětmi a mládeží ohroženými sociálním selháním. Ministerstvo spravedlnosti ČR je odpovědné za zacházení s obviněnými a odsouzenými mladistvými a zároveň je zřizovatelem Institutu kriminologie a sociální prevence. **(17)**

1.7.2.2 Krajská (regionální) úroveň

Cílem na této úrovni je zvýšení odpovědnosti krajů za bezpečnost občanů a posílení jejich rolí v této oblasti. Nástrojem jsou především Krajské programy prevence kriminality. Kraj si v samostatné působnosti rozhodne o realizaci konkrétních preventivních aktivit na svém území. Do svého rozpočtu obdrží od státu finanční prostředky na prevenci kriminality, na realizaci Krajského programu. Strategie je koncipována na základě současného stavu kriminality a zaměřuje se hlavně na majetkovou a násilnou trestnou činnost, kterým lze prevencí účinně předcházet. **(1)**

1.7.2.3 Místní (městská) úroveň

Těžiště systému prevence je soustředěno právě na místní úroveň. **(34)**

Cílem městské úrovně prevence kriminality snížení trestné činnosti, zvýšení pocitu bezpečí občanů ve městech, vytvoření systému prevence kriminality

za spolupráce samosprávy a jiných státních i nestátních subjektů. Pro řešení místních problémů je možné realizovat konkrétní preventivní projekty – tzv. Městský program prevence kriminality, který také umožňuje plnohodnotně zapojit do procesu předcházení trestné činnosti Policii ČR na bázi filosofie Community policing. Stát posuzuje vhodnost realizace konkrétních preventivních opatření Městského programu a zajistí převod státní účelové dotace ze státního rozpočtu do rozpočtu obce. (1)

„Program „Bezpečný Jih“ ukázal, že pro nejefektivnější postup v boji proti kriminalitě páchané na určitém území je nutné identifikovat bezpečnostní problémy, analyzovat kriminalitu, navrhnout preventivní opatření ke snížení kriminogenních faktorů, zaměřit se na konkrétní problémová místa či pachatele a úzce spolupracovat se všemi subjekty, které mohou řešit kriminalitu v příslušné lokalitě nebo pomoci v boji proti ní na základě partnerství.“ (25)

Na místní úrovni mohou dále vznikat komise pro prevenci kriminality, která by měla být tvořena nejen pracovníky sociální správy, ale i zástupci dalších subjektů zainteresovaných na snižování kriminality. (17)

Community policing

„Community policing je způsob policejní práce založený na spolupráci mezi policií, samosprávou a občany. Vychází ze znalosti prostředí, ve kterém se policista pohybuje, a z otevřené komunikace mezi všemi těmito skupinami. Zatímco předmětem zájmu tradičních policejních strategií je protiprávní chování a jejich administrace, předmětem zájmu community policing je následkům takového chování a možným škodám spíše předejít. Community policing nenahrazuje standardní policejní postupy, ale doplňuje je a usnadňuje je.“ (3)

1.8 Vývoj kriminality mládeže v okrese Strakonice v letech 2004-2008

Tato kapitola má za úkol splnit první část stanoveného cíle (viz 2.1) této bakalářské práce - nastínit vývoj kriminality mládeže v okrese Strakonice. K tomu jsem použila techniku - sekundární analýza dat.

Veškeré následující informace jsou získány ze statistických výkazů Policejního prezidia ČR, které mi poskytla Policie ČR. V tabulkách jsou shrnuty počty trestných činů spáchaných v celé ČR, v Jihočeském kraji a v okrese Strakonice.

Pojem nezletilá osoba zahrnuje v právním smyslu osoby do 18 let věku. V následujících statistikách Policie ČR jsou však pojmem „nezletilí“ označeny osoby *do 15 let včetně*. Mladistvími jsou ve statistikách myšleny osoby ve věku *16 až 18 let*.

Jednotlivé skupiny trestné činnosti zahrnují například tyto trestné činy:

Vraždy: loupežné, sexuální, na objednávku, novorozence matkou aj.

Násilné činy: únos, loupeže, rvačky, vydírání, týrání svěřené osoby, úmyslné ublížení na zdraví aj.

Mravnostní činy: znásilnění, pohlavní zneužívání, kuplířství, obchodování s lidmi aj.

Majetkové činy: podvod, zpronevěra, zatajení věci, poškozování cizí věci aj.

Krádeže vloupáním: do obchodů, do restaurací a hostinců, do škol, do bytů aj.

Krádeže prosté: kapesní, věcí z automobilů, v bytech, na nádražích, jízdních kol aj.

Ostatní činy: výtržnictví, sprejerství, šíření toxikomanie, požáry, nedovolené ozbrojování aj.

Zbývající kriminalita: dopravní nehody, týrání zvířat, šíření poplašné zprávy aj.

Hospodářská kriminalita: porušování autorských práv, neoprávněná držení platebních karet aj.

Tabulka č. 1 – Kriminalita mládeže v okrese Strakonice pro rok 2004

okr. Strakonice – rok 2004				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	1	1	0	0
Násilné činy	152	129	5	5
Mravnostní činy	15	11	2	2
Majetkové činy	953	332	10	36
Krádeže vloupáním	360	111	7	11
Krádeže prosté	542	190	3	24
Ostatní činy	153	141	2	10
Zbývající kriminalita	112	109	0	1
Hospodářská kriminalita	349	303	1	5
Celková kriminalita	1 751	1 042	20	59

Tabulka č. 2 – Kriminalita mládeže v okrese Strakonice pro rok 2005

okr. Strakonice - rok 2005				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	0	0	0	0
Násilné činy	175	156	5	13
Mravnostní činy	14	13	5	1
Majetkové činy	867	264	21	16
Krádeže vloupáním	342	101	9	2
Krádeže prosté	465	134	11	12
Ostatní činy	171	165	3	29
Zbývající kriminalita	153	143	0	1
Hospodářská kriminalita	389	329	0	4
Celková kriminalita	1 770	1 056	34	64

Tabulka č. 3 – Kriminalita mládeže v okrese Strakonice pro rok 2006

okr. Strakonice - rok 2006				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	0	0	0	0
Násilné činy	161	131	6	3
Mravnostní činy	12	9	0	1
Majetkové činy	727	218	14	13
Krádeže vloupáním	275	69	7	6
Krádeže prosté	387	116	5	5
Ostatní činy	149	129	4	13
Zbývající kriminalita	231	221	3	6
Hospodářská kriminalita	295	251	0	1
Celková kriminalita	1 581	1 497	27	37

Tabulka č. 4 – Kriminalita mládeže v okrese Strakonice pro rok 2007

okr. Strakonice - rok 2007				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	1	1	0	0
Násilné činy	122	104	5	6
Mravnostní činy	2	2	0	0
Majetkové činy	847	251	14	23
Krádeže vloupáním	356	91	5	7
Krádeže prosté	420	138	6	15
Ostatní činy	116	106	4	6
Zbývající kriminalita	279	264	2	14
Hospodářská kriminalita	272	245	0	0
Celková kriminalita	1 639	973	25	49

Tabulka č. 5 – Kriminalita mládeže v okrese Strakonice pro rok 2008

okr. Strakonice - rok 2008				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	2	2	0	0
Násilné činy	157	127	7	9
Mravnostní činy	16	13	3	2
Majetkové činy	961	287	16	22
Krádeže vloupáním	344	87	10	11
Krádeže prosté	542	165	5	9
Ostatní činy	169	126	4	5
Zbývající kriminalita	326	295	4	11
Hospodářská kriminalita	246	175	0	3
Celková kriminalita	1 875	1 023	34	52

Podle statických údajů můžeme vyvodit, že u nezletilých má kriminalita na Strakonicku v letech 2004-2008 relativně stálou tendenci. Rozdíly v jednotlivých letech jsou v jednotkách. K výraznějšímu nárůstu došlo v roce 2005, kdy bylo spácháno o 14 skutků více než v roce 2004. V následujících letech jsou rozdíly opravdu nepatrné.

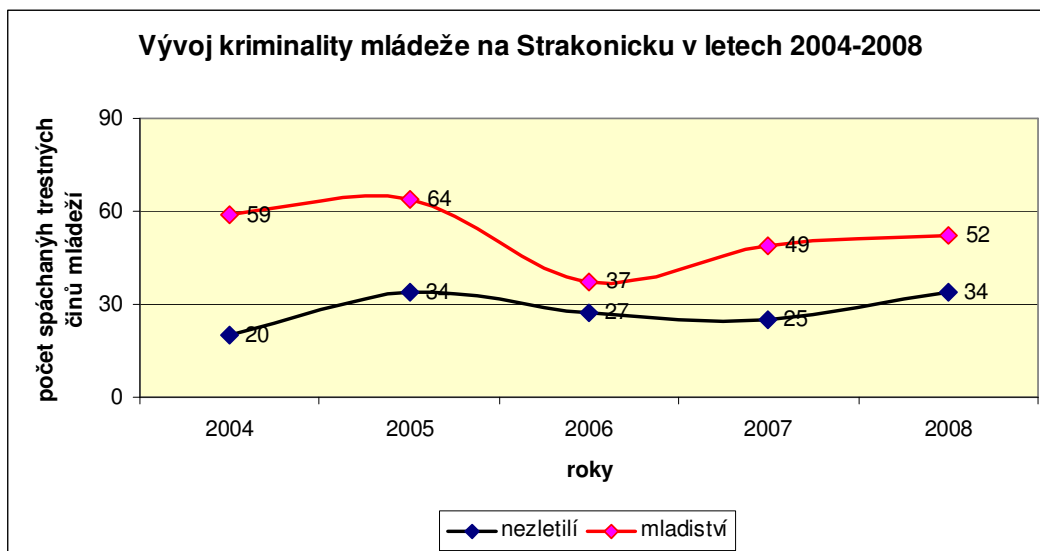
U mladistvých dochází od roku 2006 k mírnému vzestupu, avšak zase v rozsahu jednotek. Výrazný pokles kriminality zaznamenaly statistiky po roce 2005, kdy se následně kriminalita mladistvých snížila z 64 spáchaných trestných na 37 skutků v roce 2006.

Obecně ale můžeme říci, že kriminalita na Strakonicku stagnuje, protože nedochází k žádným velkým výkyvům a počet spáchaných trestných činů se rok od roku mění (stoupá či klesá) řádově v jednotkách. Nejnižší kriminalitu mládeže můžeme vidět v roce 2006 (viz Graf č. 1).

Platí také fakt, že kriminalita mladistvých je každoročně vyšší než kriminalita nezletilých.

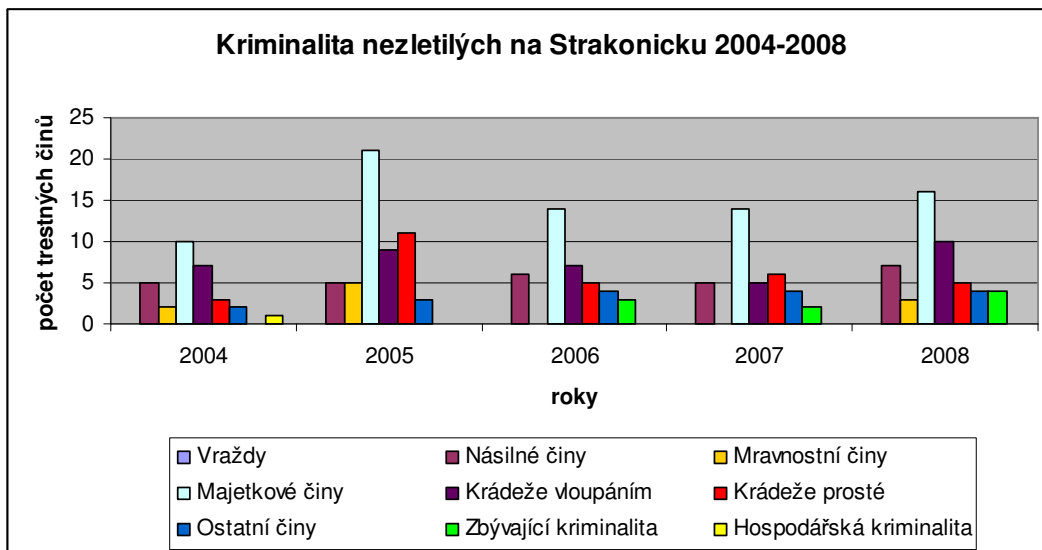
Důležité je neopomíjet tu skutečnost, že sice dle statistických údajů se kriminalita zvyšuje či snižuje, avšak pravda může být zcela jiná. Je velmi vhodné stanovit údaj, který by vyplýval z přepočtu spáchaných trestných činů na počet osob v určitém věku a v určité oblasti. Takto stanovené číslo bude mít mnohem vyšší výpovědní hodnotu.

Graf č. 1

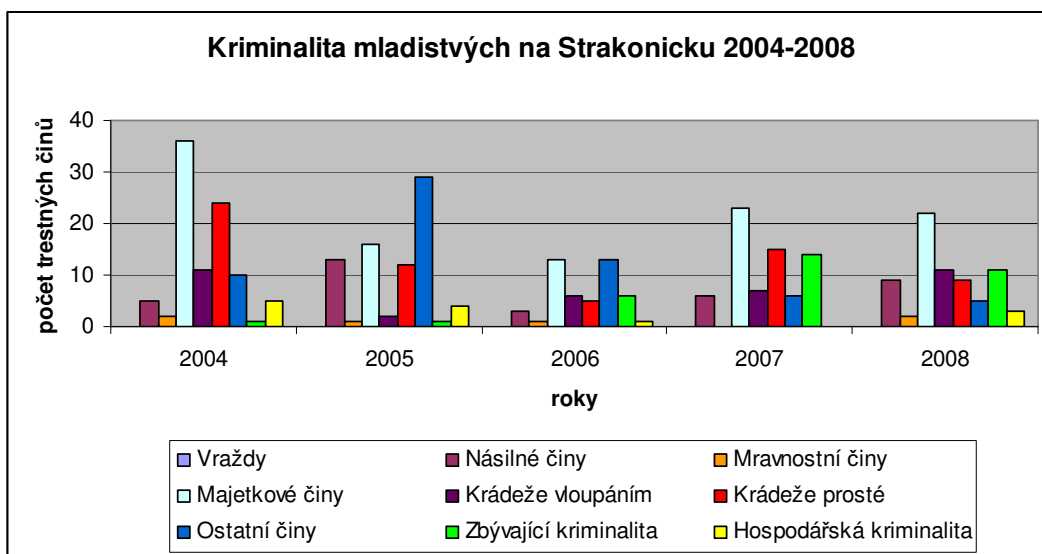

Z uvedených údajů jednoznačně vyplývá, že mezi mládeží výrazně převládá majetková trestná činnost. U nezletilých byla nejvyšší v roce 2005 (21 majetkových trestných činů) a u mladistvých se nejvýše vyšplhala v roce 2004 (36 majetkových trestných činů). Naopak nejméně se u mládeže setkáváme s vraždami, hospodářskou kriminalitou a mravnostními trestnými činy. Velmi „oblíbené“ jsou u mládeže i krádeže jakéhokoli druhu. (viz Grafy č. 2 a 3)

Graf č. 2

Graf č. 3

Pro dokreslení celkového přehledu kriminality mládeže uvádím i přehled kriminality mládeže v ČR a v Jihočeském kraji v letech 2004-2008 – viz Příloha č. 1 a Příloha č. 2.

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je nastínit vývoj kriminality mládeže v okrese Strakonice a zjistit názory odborníků pracujících v oblasti kriminality mládeže na Strakonicku na tuto problematiku.

2.2 Hypotézy

Nejsou stanoveny vzhledem ke zvolenému typu výzkumu.

2.3 Výzkumné otázky

Před počátkem výzkumu jsem si stanovila základní výzkumné otázky. Na tyto otázky jsem pomocí výsledků výzkumu odpovídala v diskuzi.

1. Je kriminalita mládeže v něčem odlišná od kriminality dospělých?
2. Jak odborníci hodnotí otázku prevence kriminality mládeže?
3. Jsou odborníci jednotní v názoru na výši hranice trestní odpovědnosti?

3 METODIKA

3.1 Metodika práce

V praktické části mé bakalářské práce jsem zvolila kvalitativní výzkum, techniku strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami, metodu dotazování. Rozhovory byly zaznamenány na diktafon. Odehrávaly se na pracovištích dotazovaných. Kvalitativním výzkumem rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Rozhovor je metoda obvykle spojená s kvalitativním výzkumem a v současné době je jednou z nejpoužívanějších výzkumných technik. **(28), (32)**

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořilo celkem osm respondentů. Více respondentů nebylo možné sehnat, jelikož Strakonice nejsou příliš velké město (cca 24 000 obyvatel) a v každé oblasti kriminality mládeže se této problematice nejčastěji věnuje pouze jeden odborník. Všichni tito respondenti jsou zainteresováni v oblasti kriminality mládeže nebo v prevenci kriminality mládeže. Jedná se o státní zaměstnance například Policie ČR, soudu, státního zastupitelství, Probační a mediační služby ČR... Respondentům bylo položeno 10 otázek týkajících se dané problematiky. Prvních pět otázek se týkalo kriminality mládeže obecně, dalších pět otázek bylo zaměřeno na prevenci kriminality na Strakonicku.

4 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ

4.1 Otázky pokládané v rozhovoru

Otázky, které byly položeny mým respondentům, byly vždy stejné a to následující:

1. S jakou trestnou činností se u mládeže setkáváte nejčastěji?
2. Proč je podle Vás rozšířená právě ta, kterou uvádíte?
3. Čím je podle Vás zapříčiněna relativní stagnace kriminality mládeže na Strakonicku?
4. Vnímáte rozdíl mezi dětskou kriminalitou a kriminalitou mladistvých? Můžete uvést jaký?
5. Je podle Vašeho názoru kriminalita mládeže něčím specifická? Pokud ano, tak čím?
6. Můžete jmenovat některé preventivní programy kriminality mládeže, o kterých víte, že jsou na Strakonicku uskutečňovány?
7. Jaká instituce by podle Vás měla mít především na starosti prevenci kriminality mládeže?
8. Jaká prevence je podle Vás nejúčinnější? Kdo a jak by ji měl realizovat?
9. Zabývají se kriminalitou mládeže ve Strakonících i jiné než státní instituce?

10. Jak osobně přistupujete k (v této době aktuálnímu) problému týkajícího se hranice trestní odpovědnosti?

4.2 Výsledky

Na tomto místě uvádím výsledky rozhovorů s pracovníky v oblasti kriminality mládeže a její prevence ve Strakonících. Oslovila jsem celkem 8 odborníků. Všichni odborníci se mnou rozhovor uskutečnili. Jednalo se o odborníky z těchto institucí: Okresní soud Strakonice, Policie ČR (Obvodní oddělení Strakonice), Probační a mediační služba Strakonice, Okresní státní zastupitelství ve Strakonících, Městská policie Strakonice. Jeden rozhovor mi také poskytla kurátorka pro mládež a dospělé z Oddělení sociálně právní ochrany dětí ve Strakonících.

Ve svých odpovědích používají dotazovaní termíny *nezletilí, mládež, děti, mladiství*. Pojem mladistvý označuje osobu ve věku 15-18 let. Termín mládež označuje osoby do 18 let věku. Dítětem je myšlena osoba ve věku do patnácti let. Respondenti však takovou osobu označují také termínem „nezletilý“ (v právním smyslu však pojem nezletilá osoba zahrnuje jak děti (každý mladší 15 let), tak i mladistvé (15-18 let)). Při čtení odpovědí je potřeba vycházet z kontextu.

1. S jakou trestnou činností se u mládeže setkáváte nejčastěji?

R1: „Nejvíce se objevuje trestná činnost majetkového charakteru, především § 247 trestního zákona, v menších případech pak provinění řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, §180d. Ještě také například nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů dle § 187 trestního zákona. Ale dominantní je však majetková trestní činnost.“

R2: „Nejčastěji se setkávám s majetkovou trestnou činností.“

R3: „V současné době se u mládeže nejčastěji setkávám s krádežemi.“

R4: „Tak nejčastěji jde o krádež a nebo o řízení bez řidičského oprávnění.“

R5: „Především se jedná o majetkovou trestnou činnost, nejčastěji prosté krádeže. Kromě této trestné činnosti jsou dále frekventované trestné činy řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d trestního zákona, ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona, neoprávněné užívání cizí věci podle § 249 trestního zákona (převážně motorová vozidla). Vyskytuje se i drogová trestná činnost ve smyslu § 187 a 188a trestního zákona. Jinak se však vyskytují i další trestné činy, jako vydírání, loupeže, ublížení na zdraví, výtržnictví apod.“

R6: „S majetkovou trestnou činností tzn. krádeže prosté, krádeže vloupáním“

R7: „S majetkovou trestnou činností nejvíce, zaznamenáváme ale i nárůst mravnostní kriminality – pohlavní zneužívání.“

R8: „Setkávám se především s majetkovou kriminalitou a u mladistvých se jedná často i o případy řízení bez řidičského oprávnění.“

2. Proč je podle Vás rozšířená právě ta, kterou uvádíte?

R1: „Podle mého laického názoru se jedná asi o několik příčin vzájemně propojených, např. nedostatek materiálního zabezpečení, kdy si třeba nemůže dovolit koupit MP3, tak ji ukradne, pak také netravení volného času zájmovou činností - volný čas netráví například sportem, ale chozením po městě, samozřejmě příčinou je i nedostatečná péče zákonných zástupců, kdy se rodiče kvůli nedostatku času svým potomkům nevěnují apod.“

R2: „Mladiství si takto opatřují chybějící finance na své potřeby.“

R3: „Krádeže jsou rozšířeny dle mého názoru zřejmě z důvodu ekonomické situace, nedostatku finančních prostředků.“

R4: „Porušování §180d, kdy se jedná o řízení bez řidičského oprávnění, je zřejmě láká - dřív to nebylo tak postihované, takže zřejmě chtějí vyzkoušet patrně cokoliv. U krádeží si to chtějí vyzkoušet, láká je příležitost.“

R5: „Majetková trestná činnost je obecně nejvíce rozšířena u veškeré populace. Vztahuje se to tedy i na mládež. Přesto jsou některá specifika u mladistvých a nezletilých pachatelů. Ti se dopouštějí převážně krádeží, neoprávněného užívání cizí věci, poškozování cizí věci. Dospělí pachatelé pak páchají ve velké míře i tyto trestné činy proti majetku: zpronevěru, neoprávněné držení platební karty, podvody (a to i úvěrové podvody a pojistné podvody) a zvláště pak trestné činy porušování povinnosti při správě cizího majetku, poškozování věřitele, zvlhodňování věřitele a další.

Také okolnosti páchání majetkové trestné činnosti jsou u mládeže odlišné, včetně místa spáchání činu, častěji k této trestné činnosti dochází ve školách nebo při různých společenských akcích, kterých se mládež zúčastňuje.“

R6: „Krádež znamená pro mládež především získání finančních prostředků, které často nemají a nebo jich mají nedostatek.“

R7: „Mladiství, převážně ze sociálně slabých rodin, si tímto způsobem obstarávají finanční prostředky na jídlo, cigarety...“

R8: „Trestnou činností se snaží získat hlavně finanční prostředky. Nezáleží jim na tom, zda se jedná o částku vysokou či malou. Také je láká fakt, zkusit něco nedovoleného, je to pro ně adrenalin – to si myslím hlavně u řízení bez řidičského oprávnění.“

3. Čím je podle Vás zapříčiněna relativní stagnace kriminality mládeže na Strakonicku?

R1: „Tak na tuto otázku nedokážu odpovědět, předně si nemyslím, že na Strakonicku kriminalita mládeže stagnuje. Od svého známého vím, že měl za celý loňský rok cca 30 věcí ve své agendě (činy jinak trestné spáchané osobou mladší 15 let) a v letošním roce jich má za 6 měsíců 36.“

R2: „Zatím jsem stagnaci kriminality mladistvých nezaznamenala.“

R3: „Bohužel si nemyslím, že by v současné době byla stagnace kriminality mládeže na Strakonicku.“

R4: „K tomu já se Vám nevyjádřím, já nemůžu říct, v čem je zapříčiněna stagnace. Nevidím zde stagnaci. Nevím, spíš je možná vyšší nápad v dnešní době u dětí.“

R5: „Nedomnívám se, že by kriminalita mládeže na Strakonicku stagnovala. Naopak zejména u trestné činnosti dětí do 15 let dochází ke stále výraznějšímu nárůstu, navíc se zvyšuje agresivita spojená s trestnou činností a výrazným trendem je páchání trestné činnosti ve stále větších skupinách mladistvých a nezletilých osob. Častěji se také objevuje trestná činnost mládeže pod vlivem alkoholu či omamných a psychotropních látek.“

R6: „Ze statistik vyplývá, že kriminalita mládeže stagnuje. To je však pohled pouze na trestné činy. O případech mládeže všeobecně se toto říci nedá. Mladiství páchají trestnou činností, jak už bylo řečeno majetkovou, ale převážná část případů je kvalifikována jako přestupky a ne trestné činy. Například odcizí finanční obnos či věc, kdy způsobená škoda nepřekročí částku 5 000 korun - jedná se o přestupek.“

R7: „Máte pravdu, že kriminalita mládeže stagnuje, ale to se týká spíše jen trestné činnosti, tímto způsobem kvalifikované. Co se přestupků týče, kriminalita mládeže stále narůstá.“

R8: „Stagnace trestné činnosti mládeže, je podle mě zapříčiněna především tím, že mladiství i nezletilí konají trestnou činnost takovou, aby se v důsledku jednalo pouze o přestupek.“

4. Vnímáte rozdíl mezi dětskou kriminalitou a kriminalitou mladistvých? Můžete uvést jaký?

R1: „Připadá mi, že v případě mladistvého pachatele již ve většině případů jedná cíleně (chce ukrást předmětnou věc, řídí auto, ačkoli si je vědom, že nemá oprávnění). Naproti tomu u dětské kriminality, myslím tím děti ve věku tak přibližně od 13 do 15 let, se mi v řadě případů, odhadl bych to z 90%, zdá, že pachatelé experimentují, zkouší, co se stane.“

R2: „Ne, podle mě je kriminalita mladistvých a nezletilých na stejné úrovni.“

R3: „Mezi dětskou kriminalitou a kriminalitou mladistvých je samozřejmě rozdíl, u dětí se jedná především o krádeže, ale u mladistvých zejména o vandalismus, kdy dochází k cílenému ničení majetku.“

R4: „Ne, já si myslím, že zde není rozdíl. Následně potom až v trestech.“

R5: „Rozdíl je velmi dobře patrný. V současné době je daleko závažnějším problémem trestná činnost nezletilých, to znamená osob do 15 let věku. Zvyšuje se počet návrhů ve smyslu § 90 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. I když u řady dětí do 15 let dochází k postupu podle § 93 odst. 7 zákona č. 218/2003 Sb. – tedy upuštění od opatření – je stále více přistupováno k ukládání opatření podle § 93 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 218/2003 Sb., a to i opakovaně. Jsou to právě nezletilci, kteří se tzv. činů jinak trestných dopouštějí ve velkých skupinách - a často v pozadí s někým dospělým.“

R6: „Dětská kriminalita není tak závažná, připravená a promyšlená.“

R7: „Kriminalita dětí je většinou náhodná a nepřipravená a bývá konána často ve spolupráci se starší osobou (mladistvou) v partě. Děti se tak stávají spolupachateli.“

R8: „Ano, rozdíl zde určitě je. Dětská kriminalita není až tolik závažná. Kriminalita mladistvých je důmyslnější, promyšlenější a často opakovaná.“

5. Je podle Vašeho názoru kriminalita mládeže něčím specifická? Pokud ano, tak čím?

R1: „Žádné specifikum mne nenapadá. Možná jedině, že jsem se zatím ve své praxi nasetkal s tím, že by se jednalo v případě mládeže skutečně o závažný trestný čin jako například těžká újma na zdraví, brutální loupež s těžkou újmou, vražda, rozsáhlé podvody a podobně. Skutečně se vyskytují pouze „běžné“ trestné činy - § 247, 180d, 202, 187 odst. 1...).“

R2: „To si také nemyslím, v současné době se nachází kriminalita mladistvých s kriminalitou dospělých na stejné úrovni.“

R3: „Kriminalita mládeže je specifická zejména výše uvedeným vandalismem, kdy mladistvým přímo dělá potěšení, když můžou něco zničit či poškodit.“

R4: „Asi velký rozdíl zde nebude. Může to být třeba bezprostřední nápad po požití alkoholu, pokud se jedná třeba o krádež, ale o krádež se může jednat i na zakázku. Je tu jistá ovlivnitelnost nezletilých ze strany zletilých, nedocházejí jim důsledky, třeba u § 180d jim důsledky určitě nedocházejí.“

R5: „Je, jak už jsem uvedla, ovlivněna ve větší míře než u dospělých požíváním alkoholu a omamných a psychotropních látek, je páchána ve skupinách a i na specifických místech, jako je škola, různé chaty a chalupy, kde se mládež schází, diskotéky apod.“

R6: „Ne, nedá se přímo specifikovat.“

R7: „Drobná specifika zde jsou a to právě v již zmiňovaném spolupachatelství s dalšími mladistvými či nezletilými, je konána častěji v partě.“

R8: „Nevím, zda se jedná přímo o specifikum, ale jak už jsem řkala, kriminalita mládeže není ve většině případů až tak závažná. Mládež si dává často pozor, aby se jednalo o přestupky,“

6. Můžete jmenovat některé preventivní programy kriminality mládeže, o kterých víte, že jsou na Strakonicku uskutečňovány?

R1: „Vím, že ve Středisku výchovné péče Strakonice mají několik programů, přesné zaměření ale nevím.“

R2: „V současné době o žádných preventivních programech kriminality mládeže nevím, dříve prováděl specialista na děti a mládež z Policie ČR Strakonice přednášky na ZŠ a SŠ.“

R3: „Městská policie ve spolupráci s Policií ČR a Zdravým městem Strakonice pořádala celý tento školní rok na základní škole Dukelská projekt s názvem "Hravě přes překážku". Jednalo se o projekt zaměřený na drogovou problematiku. Celý projekt byl rozdělen do několika částí, kdy první etapou byly přednášky zaměstnanců K-centra, Sananimu a Protidrogové centrály z Prahy. Projekt dále pokračoval výtvarnými a literárními pracemi na téma drogy a na závěr roku byl ukončen velkou sportovní-

policejní soutěží. Současně městská policie pořádá i mnoho besed pro žáky základních škol a různá setkání s policejní tematikou.“

R4: „Vím, že v K-centru (o. s. Prevent) mají a dělají prevenci, dělá ji i městská policie, dělá ji i státní policie a v rámci občanského sdružení z Českého Krumlova se ve Strakoniciích dělají i probační programy Právo pro každý den, ve spolupráci s místní probační a mediační službou.“

R5: „Jedná se o program, který připravila Probační a mediační služba, středisko Strakonice – Právo pro každý den. Jedná se o program pro mladistvé pachatele, kde formou různých rozhovorů, formou otázek a odpovědí, se v kolektivu několika osob mladiství učí, jak se vyrovnávat s různými životními problémy, jak je řešit a jak se vyvarovat protispolečenského jednání. Okresní soud ve Strakoniciích pořádá pravidelně procesy s tzv. organizovanou veřejností – jde zejména o přítomnost studentů různých základních a středních škol při hlavních líčeních. Následuje vždy beseda se soudcem, státním zástupcem, případně advokátem.“

R6: „Jsou zde uskutečňovány preventivní besedy na téma kriminality mládeže, dlouhodobý projekt Hravě přes překážku, který je zaměřen na drogovou problematiku. Pro žáky prvního stupně je ve Strakoniciích uskutečňován projekt Ajaxův zápisník, který je zaměřen na různé oblasti - například drogy, bezpečnost na silnici, krádeže apod.“

R7: „ Já osobně vím především o preventivních programech uskutečňovaných na základních a středních školách. Víím o různých projektech pro děti základních škol – Malá policejní akademie, Ajaxův zápisník. Projekt Malá policejní akademie je určen pro žáky základních škol, součástí je DVD a 4 pracovní sešity – 6. až 9. třída – včetně metodické pomůcky pro pedagogy. Autorem je bývalé Okresní ředitelství Policie ČR, dnes Územní odbor České Budějovice, a Národní protidrogová centrála Praha. Druhý projekt, Ajaxův zápisník, je určen menším dětem základních škol – prvnímu stupni – a je zaměřen na širokou oblast prevence – krádeže, drogy, doprava, bezpečné chování... Jinak je i vysoká poptávka učitelů druhého stupně základních škol a učitelů středních škol po preventivních besedách na různá témata.“

R8: „Určitě bych jmenovala dlouhodobý projekt týkající se volnočasových aktivit s názvem Hravě přes překážku, který je zaměřen na drogovou problematiku. Do tohoto

projektu je zapojeno více institucí: Město Strakonice, K-centrum, Sananim Němčice, Policie ČR, Městská policie Strakonice, Národní protidrogová centrála Praha. Jsou také konány různé besedy na přání základních či středních škol. Hodně projektů je i pro děti prvního stupně základních škol, kde se jedná o primární prevenci.“

7. Jaká instituce by podle Vás měla mít především na starosti prevenci kriminality mládeže?

R1: „Rozhodně se domnívám, že soud touto institucí nemá být. O tuto činnost by se mohlo podělit několik subjektů, např. již výše zmíněná výchovná střediska, probační a mediační služba, samotná města a obce, asi i školy.“

R2: „Mělo by to být středisko výchovné péče.“

R3: „Prevencí kriminality mládeže by se měla zabývat zejména policie a škola, i když já osobně si myslím, že nejdůležitější a na prvním místě je rodina a její výchova.“

R4: „Myslím si, že by instituce měly být navzájem propojeny, výhradně jedna by to neměla být.“

R5: „Domnívám se, že by to především měly být základní a střední školy v rámci konkrétní výuky. V minulosti bylo často praktikováno pořádání přednášek státními zástupci a soudci na jednotlivých školách, vím o tom, že v některých okresech stále toto probíhá a domnívám se, že stále běží i přednášky, které pro žáky a studenty pořádá Policie ČR, a to i na zdejším okrese. Nemám vědomost o tom, zda některé přednášky neprovádějí i trestní soudci Okresního soudu Strakonice. Kromě toho jsem toho názoru, že otázka prevence je otázkou společnou celé řadě institucí. Proto dochází k vzájemné spolupráci mezi všemi orgány činnými v trestním řízení, tj. policií, státními zástupci a soudci a dalšími orgány, jako jsou příslušní pracovníci městských úřadů, sociálních odborů, oddělení péče o rodinu a děti (zejména kurátorů pro mládež) a probační pracovníci. Vhodná je též spolupráce s příslušnými pedagogicko-psychologickými poradnami apod.“

R6: „Jsem zastáncem toho, aby se při prevenci kriminality jednalo o spolupráci více institucí – Probační a mediační služby ČR, Policie ČR, nestátních organizací atd.“

R7: „Myslím si, že by mělo jít o vzájemnou spolupráci institucí zabývajících se problematikou mládeže, např. Středisko výchovné péče, OSPOD, Policie ČR, K-centrum. Účelnost vidím ve spolupráci, návaznosti, zapojení školy, v nejlepším případě rodičů problémových dětí.“

R8: „Myslím si, že je žádaná vzájemná spolupráce různých institucí, které se mládeží zabývají. Důležité je i aktivní zapojení škol a rodičů.“

8. Jaká prevence je podle Vás nejúčinnější? Kdo a jak by ji měl realizovat?

R1: „Na prvním místě by to měly být základní školy, kde by se v rámci nějakého předmětu problematika kriminality probírala. Zřejmě by nebyla na škodu nějaká „osvěta“ pro rodiče. Mám na mysli nějaké upoutávky ve sdělovacích prostředcích, aby ze strany rodičů bylo dětem věnováno více času, aby u dětí byla podporována zájmová činnost, tzn., co nejvíce volného času bylo věnováno sportu, různým kroužkům apod.“

R2: „Myslím si, že přednášky a práce s mládeží. A měla by to být starost zmíněného střediska výchovné péče.“

R3: „Podle mě je nejúčinnější prevencí děti nějakým způsobem zabavit nebo zaměstnat, aby měly nějaké koníčky, navštěvovaly kroužky, a tím pádem měly určitou zodpovědnost. Myslím si, že poté by na páchaní trestné činnosti opravdu neměly čas.“

R4: „Nejúčinnější prevence je primární a realizovat by ji měly všechny složky propojeně, jak školy, tak různé policejní orgány a nebo třeba K-centra, poradny. Poraden tady ve Strakoncích není tolik, takže by se do toho nemohly zapojit, ale možná že i, a to jsem měla uvést na prvním místě, jsou to rodiny.“

R5: „Odpověď na tuto otázku jsem shrnula v podstatě v předcházející odpovědi. Musí jít o vzájemnou spolupráci většího počtu institucí.“

R6: „Nejúčinnější je systematická a dlouhodobá prevence. Měly by ji realizovat zainteresované instituce společně.“

R7: „Myslím si, že nejúčinnější je, když se na prevenci podílí aktivně všechny její složky. Důležité je dát dětem dobrý příklad a věnovat se jim. Pokud se jim věnovat nemohu, zařídít jim jiné volnočasové aktivity, aby čas trávily smysluplně.“

R8: „Dlouhodobá a důsledná prevence je podle mě nejúčinnější. Realizovat by je měly instituce zabývající se mládeží společně. Důraz by měl být kladen na spolupráci, propojenost a návaznost.“

9. Zabývají se kriminalitou mládeže ve Strakonících i jiné než státní instituce?

R1: „Nevím.“

R2: „O žádné nestátní instituci zabývající se kriminalitou mládeže u nás nevím.“

R3: „Určitě K-centrum, ale dle mého názoru bych sem mohla zařadit i např. Dům dětí a mládeže, který dětem organizuje opravdu velké množství akcí a tím vlastně i působí preventivně.“

R4: „Mně co je v současné době známo, tak jenom K-centrum s Preventem, jinak nevím.“

R5: „V současné době si žádnou nevybavuji.“

R6: „Nevím.“

R7: „Například K-centrum ve spolupráci s jinými institucemi.“

R8: „Uvést mohu pouze projekty, kdy Policie ČR osloví instituci, která má zájem projekt podpořit. Ve Strakonících - např. Sportovně vzdělávací institut, se kterým Policie ČR spolupracovala při pořádání volnočasových aktivit.“

10. Jak osobně přistupujete k (v této době aktuálnímu) problému týkajícího se hranice trestní odpovědnosti?

R1: „Domnívám se, že hranice trestní odpovědnosti by měla zůstat na patnácti letech.“

R2: „Osobně jsem ráda, že věk 15 let zůstane i nadále mezním věkem hranice trestní odpovědnosti, hlavně z důvodu trestných činů páchaných na dětech.“

R3: „Hranici trestní odpovědnosti bych ponechala tak, jak v současné době je.“

R4: „Nyní jsem spokojena, protože se vrátila zpět na patnáct let. Jsem pro 15 let, protože si myslím, že jsou určité paragrafy, které by si nežádaly snížení hranice.“

R5: „Můj názor je prakticky po celou dobu, kdy se tato otázka řeší, neměnný. Snížení hranice trestní odpovědnosti podle mých zkušeností nevyřeší otázku trestné činnosti nezletilých a mladistvých osob. Ta spočívá úplně v něčem jiném, a to jak v rodinné výchově, tak v důsledném působení všech výše uvedených institucí. Toto působení by skutečně mělo být vzájemné a dobře propojené. Je to i otázka úrovně zařízení, které u mladých delikventů zajišťují jejich případnou ústavní nebo ochrannou výchovu nebo jejich pobyt v diagnostických ústavech.“

R6: „Ve snížení hranice trestní odpovědnosti by mohl nastat problém v nárůstu případů mravnostní kriminality. Jsem pro zachování současné hranice, tj. 15 let.“

R7: „Tresty dětí a mládeže se příliš neliší. V případě, že dítě či mladistvý spáchá závažnější trestný čin, bývá trestem umístění do výchovného ústavu. Snížení hranice trestní odpovědnosti z 15 let na 14 let v tomto případě, alespoň podle zkušeností v mé praxi, by nepřineslo příliš velký výsledek.“

R8: „Snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let vidím přínosným v případě, že by byl zaznamenán nárůst závažné trestné činnosti dětí a mládeže. V okrese Strakonice jsme naštěstí nezaznamenali závažný případ (např. vraždy), kdy pachatelem by byla osoba mladší 15 let.“

4.3 Vyhodnocení výsledků

V této podkapitole shrnuji získané výsledky rozhovorů.

Na otázku č. 1 odpovědělo všech osm dotazovaných zcela jednoznačně – nejčastěji se u mládeže setkávají s majetkovou trestnou činností. Čtyři z respondentů uvedli navíc také trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, dvakrát také padla zmínka o trestných činech týkajících se omamných a psychotropních látek.

Na otázku č. 2 odpověděli respondenti v šesti případech shodně – k majetkové trestné činnosti dochází z nedostatku finančních prostředků. Dva respondenti uvádějí také fakt, že mládež láká příležitost udělat něco nedovoleného. Jeden dotazovaný zmiňuje také jako další příčinu nesmyslné trávení volného času a nedostatek věnování se dětem ze strany rodičů.

Otázku č. 3 zodpověděli odborníci následovně: 5 z dotazovaných nespatřuje v současnosti v kriminalitě mládeže stagnaci, 3 stagnaci uznávají, ale zmiňují se o přestupcích, které mládež páchá stále ve větší míře.

Odpovědi na otázku č. 4 jsou takové: Dva respondenti nevidí rozdíl žádný. Dva dotazovaní ho spatřují v rozdílné závažnosti kriminality, dva uvádějí, že u dětí se jedná spíše o nepromyšlené jednání, dva odborníci uvádějí fakt, že děti se dopouštějí trestné činnosti ve skupinách. Jeden dotazovaný tvrdí, že rozdíl je v tom, že děti se dopouštějí spíše krádeží, kdežto mladiství cíleně ničí, dopouštějí se při kriminalitě záměrně vandalismu.

Podle 2 dotazovaných nemá kriminalita mládeže žádná specifika. Třikrát se ve dvou odpovědích na otázku č. 5 objevilo, že specifikum je v tom, že mládež nepáchá ve většině případů závažné trestné činy, že se dopouští trestné činnosti pod vlivem alkoholu a že trestnou činnost páchá ve skupinách. Jeden z odborníků spatřuje specifikum i ve vandalismu spojeném s trestnou činností mládeže, jiný v ovlivnitelnosti k páchání trestné činnosti a další v tom, že mládeži nedochází důsledky jejich jednání.

Na otázku č. 7 odpovědělo šest respondentů takto: Instituce zabývající se mládeží by měly vzájemně spolupracovat.

Podle odpovědí na otázku č. 8 vyplynulo, že 5 odborníků uznává jako nejúčinnější prevenci takovou, která působí z několika směrů – tedy jedná se o prevenci na základě vzájemné spolupráce několika složek prevence. Jeden dotazovaný si myslí, že realizování prevence je především na základních školách, jiný dotazovaný jmenuje střediska výchovné péče. Ve dvou odpovědích jsou zvláště zmíněna volnočasová střediska.

Otázka č. 9: Čtyři respondenti z osmi nevěděli o žádných nestátních institucích, které by se zabývaly kriminalitou mládeže, tři respondenti se shodli na K-centrum, jeden respondent uvádí Sportovně vzdělávací centrum.

K otázce č. 10 se vyjádřili odborníci takto: Ani jeden z osmi dotazovaných v současné době nesouhlasí se snížením hranice trestní odpovědnosti. Všichni tedy souhlasí s nynější hranicí, tj. 15 let.

5 DISKUZE

S osmi respondenty byly uskutečněny rozhovory, při kterých jim bylo položeno deset otázek. Otázky se zaměřovaly na problematiku kriminality mládeže a její prevenci na Strakonicku. Respondenty jsem si vybrala záměrně z důvodu jejich odborných znalostí a především zkušeností.

Prvních pět otázek se zaměřuje na kriminalitu mládeže obecně. První otázka zjišťovala, s jakou trestnou činností se u mládeže odborníci setkávají nejčastěji. V odpovědi na tuto otázku se všichni odborníci shodují na tom, že se jedná o kriminalitu majetkovou. Tím potvrzují fakt, který vyplývá i ze statistik Policejního prezidia ČR. Statistika ukazuje, že na Strakonicku je opravdu každoročně silná převaha majetkové trestné činnosti, kam patří zejména mládeží oblíbené krádeže. Další častou odpovědí na tuto otázku je, že se často u mládeže setkávají také s trestným činem řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění.

S první otázkou úzce souvisí otázka druhá, která na ni navazuje. Co se příčin majetkové kriminality týče, zmiňují dotazovaní v šesti případech nedostatek finančních prostředků. Podle výzkumu z roku 1995 vyplývá, že si 40% dotázaných mladých lidí myslí, že společnost se řídí na prvním místě zásadou „peníze zmohou vše“. (18) S nedostatkem finančních prostředků může souviset i nezaměstnanost (1), která je pro mladé lidi, kteří nechodí do školy, velmi častá. U nás jsou nejčastějším typem delikventních skupin takové party, které si opatřují finance drobnými krádežemi, protože většinu času stráví v hernách či barech a velmi brzy jim docházejí peníze. (17)

Podle mého názoru zde hrají svou roli i zvědavost a neznalost pocitu „udělat něco zakázaného“. To, že mládež láká příležitost něco zakázaného vyzkoušet a zvýšit si tímto způsobem adrenalin, považují za možnou příčinu páchaní trestné činnosti i dva dotazovaní.

Zajímavě dopadly odpovědi na otázku třetí: „*Čím je podle Vás zapříčiněna relativní stagnace kriminality mládeže na Strakonicku?*“. Pět z osmi dotazovaných

řeklo, že si stagnace kriminality na Strakonicku není vědomo. Z policejních statistik tento fakt ale jasně vyplývá. Vysvětlení se mi dostalo ve třech odpovědích na tuto otázku. Tímto vysvětlením je zřejmě narůstající počet přestupků spojených s mládeží. U mládeže jsou drobné přestupky velmi běžné. (24) Za přestupek však není odpovědný ten, kdo v době jeho spáchání nedovršil patnáctý rok svého věku. (35) To tedy znamená, že přestupků se s narůstající tendencí dopouštějí mladiství.

Respondenti nepracují pouze s mládeží konající trestnou činnost jako takovou, ale pracují i s mladistvými, kteří spáchali čin hodnocený jako přestupek.

Jelikož tedy respondenti vyjádřili, že takové chování u mládeže stoupá (pět dotazovaných to vyjádřilo nepřímě, tři se o tomto faktu zmiňují přímo), můžeme vyvozovat určitý závěr – mladistvý, než spáchá trestný čin, o tomto jednání přemýšlí dopředu a dává si záležet na tom, aby se jednalo jen o přestupek. Toto je můj osobní názor, který není ničím podložen, ale v souvislosti s odpověďmi respondentů dává smysl.

Pokud by byla tato úvaha alespoň trochu správná, mohly by ji potvrdit další dvě otázky položené odborníkům. Tyto otázky se týkaly charakteristik kriminality mládeže a typických znaků kriminality mládeže. Právě dva dotazovaní uvádějí jako specifikum to, že kriminalita mladistvých je promyšlenější než kriminalita dětská. Trestá činnost mládeže je obecně sice nedokonalá a nedostatečně *připravená* (7), ale ve své podstatě to znamená, že se mládež na trestnou činnost (byť nedokonale a nedostatečně) připravuje, přemýšlí o ní a možná i zvažuje, zda se při případném chycení bude jednat „pouze“ o přestupek či nikoliv.

Trestná činnost mládeže je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině, chování mladistvých pachatelů se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení. (7) V tomto spatřují specifikum trestné činnosti mládeže tři respondenti. Podle jedné dotazované dochází při trestné činnosti mládeže k cílenému ničení majetku, kdy mladistvým přímo dělá potěšení, když mohou něco zničit či poškodit. Vandalismus směřuje k negaci uznávaných hodnot. Například u krádeží nepřevládá podle Jedličky (2004) ekonomicky racionální jednání, ale jako typické se spíše projevuje ničení předmětů. Vandalismem se mladí lidé

uvolňují, považují to za vzrušující zážitek, a proto takovou možnost aktivity vyhledávají.²

Na páčání trestné činnosti mladistvých má značný vliv alkohol (případně jiná návyková látka), který zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty. (7) Dva odborníci spatřují typičnost kriminality mládeže také v tom, že je ve větší míře ovlivněna požitím alkoholu než u dospělých. Vysoký podíl alkoholu a ostatních drog na páčání trestné činnosti mládeže potvrzuje i Nikl (2000). Alkohol má na mládež nejškodlivější vliv. (20), (30)

Za dobrý postřeh považují i názor jedné dotazované, která spatřuje specifčnost kriminality mládeže také v místě páčání trestné činnosti – školy, chaty, diskotéky...

Respondenti v 75% vzpomněli hned několik odlišností kriminality mládeže od kriminality dospělých, veškerá jimi uvedená specifika se shodují se specifiky uváděnými literaturou a jinými odborníky. Na tomto základě vyslovují hypotézu: **Kriminalita mládeže je odlišná od kriminality dospělých.**

Otázky č. 6 a 9 se zabývají prevencí kriminality přímo na Strakonicku. Nejčastěji respondenti upozorňovali na prevenci pořádanou Policií ČR (celkem 4 dotázaní), z toho dvakrát v souvislosti s projektem „Hravě přes překážku“. Dvakrát v návaznosti na tento projekt bylo zmíněno K-centrum Strakonice (celkem se v odpovědích objevilo třikrát). Městská policie Strakonice byla řečena dvakrát, pokaždé v rámci projektu „Hravě přes překážku“. Jedná se o projekt s protidrogovou tematikou, který pro žáky připravila Městská policie Strakonice, Policie ČR a Zdravé město Strakonice, běží na ZŠ Dukelská od října loňského roku, tj. roku 2008. Žáci 5. tříd absolvovali několik přednášek s protidrogovou tematikou, pravidelně se setkávají se strážníky, policisty a aktivně se zapojují do soutěží.³

² JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. – Vyd. 1. -Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0

³ MĚSTSKÁ POLICIE STRAKONICE. *Vyhodnocení projektu Hravě přes překážku*. [online]. 17. 3. 2009. [cit. 2009-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpstrakonice.cz/node/649> >

Dvakrát se objevila odpověď, která připomínala také projekt pro základní školy Ajaxův zápisník. „Školáci se nenásilnou formou seznamují se zásadami bezpečného chování, dovídají se o patologických jevech, seznamují se s Policií ČR. Práce žáků a učitelů je doplňována policisty. V okrese Strakonice jsou do projektu zapojeny žáci 2. a 3. tříd ZŠ.“ (3)

Dále se v jedné odpovědi vyskytl název programu Probační a mediační služby ČR „Právo na každý den“. Tento program „rozvíjí nejen právní znalosti, ale zejména praktické dovednosti, jež jsou potřebné v osobním i profesionálním životě: řešení konfliktů, kritické myšlení, srozumitelný projev, samostatnost a schopnost nahlížet na problémy z více úhlů. Program přispívá k prevenci kriminality.“⁴

Národní protidrogová centrála působí na celorepublikové úrovni protidrogové prevence. Z odpovědí respondentů jasně vyplývá, že spolupracuje i s institucemi na místní úrovni v boji proti drogové kriminalitě a podílí se na projektech prevence drogové kriminality a na vzdělávání policistů.⁵

Na otázku, zda si dotazovaní vybavují nějaké nestátní organizace, které se zabývají kriminalitou na Strakonicku, odpovídají takto: čtyři neví, tři jmenují K-centrum Strakonice, jedna respondentka zahrnuje mezi takové instituce i Domov dětí a mládeže, jedna dotazovaná zmiňuje Sportovně vzdělávací centrum v souvislosti se spoluprací s Policií ČR.

Na podkladě těchto získaných odpovědí vyvozují následující domněnku: Pokud odborníci v rámci své praxe pracují i na prevenci kriminality mládeže, jsou schopni jmenovat právě tu, na které se jejich instituce podílí nebo kterou sama pořádá, jestliže se však prevencí ve své praxi více nezabývají, většinou o žádné neví.

⁴ *Právo pro každý den*. Probační a mediační služba ČR. [online]. [cit. 2009-07-29]. Dostupné z WWW: <http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=43>

⁵ *Policie České republiky Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování*. Policie České republiky. [online]. [cit. 2009-07-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/narodni-protidrogova-centrala-skpv-prezentace-utvaru.aspx>>

Otázka sedmá a osmá zjišťuje, jak dotazovaní prevenci kriminality hodnotí, jaká prevence je dle nich nejúčinnější a kdo by, podle jejich názoru, měl tuto prevenci realizovat. Přičemž se dá říci, že se v sedmi případech z osmi jednalo o stejnou odpověď. Pouze jedna dotazovaná je toho názoru, že by se prevencí kriminality mělo zabývat především Středisko výchovné péče, které by mělo prevenci realizovat v rámci přednášek. Na tyto dvě otázky odpovídali respondenti v různém rozsahu, obecně se však dá říci, že téměř vždy byly jako instituce, které by se měly zabývat prevencí kriminality mládeže, jmenovány policie a školy (základní i střední).

K vlivu rodinného prostředí přistupuje s přibývajícím věkem stále intenzivněji prostředí školy. Největším a nejrozšířenějším negativním jevem u této věkové kategorie je záškoláctví. Volný čas takto získaný na úkor školní docházky je dítětem zpravidla využíván bez jakékoliv kontroly, což jen podporuje vliv dalšího nežádoucího jednání (potulování, požívání alkoholických nápojů, nealkoholová toxikomanie, drobné krádeže, vandalismus...). (20)

Efektivní preventivní programy se snaží posílit sociální schopnosti, dovednosti, vědomosti, postoje a hodnoty nejen dětí, ale i jejich rodičů, učitelů a vychovatelů a také vrstevníků. V nynější době slábne vliv hlavní socializační instituce na děti – rodiny, a proto se věří v to, že škola by mohla tento vliv alespoň částečně nahradit. (17) Velmi důležité je, aby byli vzděláváni nejen žáci a studenti, ale také rodiče a pedagogové. (4)

S názory odborníků plně souhlasím, je nutná snaha a aktivní zapojení všech složek zabývajících se touto problematikou. Děti tráví ve škole desítky hodin denně, 5 dní v týdnu, 42 týdnů v roce. Kde jinde na ně působit než právě ve škole?

Nejdůležitějším poznatkem plynoucím z těchto dvou otázek je však to, že všichni (až na jednoho) vidí úspěšnost a účinnost prevence kriminality mládeže ve vzájemné spolupráci vícera institucí. Na základě tohoto vyvozují další možnou hypotézu: **Odborníci se shodují na tom, že prevence kriminality by měla být záležitostí vzájemné spolupráce všech institucí zabývajících se prevencí kriminality.**

Poslední otázka se týkala problému hranice trestní odpovědnosti. Od loňského roku je tento problém diskutován a stalo se, že hranice trestní odpovědnosti byla snížena

na 14 let. Než však novelizace zákona stačila nabýt účinnosti, byla hranice znovu vrácena na původních 15 let. Respondentům byla položena otázka: „*Jak osobně přistupujete k (v této době aktuálnímu) problému týkajícího se hranice trestní odpovědnosti?*“ Odpovědi všech dotazovaných byly zcela totožné – všichni jsou spokojeni se současnou výší hranice trestní odpovědnosti, tj. 15 let.

Většina odborníků podporuje komplexnější řešení a přiklání se k názoru, že samotné snížení věkové hranice trestní odpovědnosti problém stejně neřeší. **(8)** To potvrzuje i můj výzkum. Novelizace zákonů je v rukou poslanců a senátorů, kteří na problematiku kriminality mládeže odborníky nejsou. Bylo by vhodné, aby se během řešení a diskutování takovýchto změn dalo právě na názory a zkušenosti opravdových odborníků na danou problematiku.

Existují výzkumy, podle kterých nebyly preventivní účinky formálních sankčních opatření vůči mladistvým potvrzeny. Jako účinnější se spíše osvědčuje zřizování speciálních trestních soudů pro mládež, jež umožňují ve větší míře uplatňovat i systém alternativních sankcí.⁶

Na základě poznatků získaných z odpovědí na tuto otázku vyvozují další hypotézu: **Odborníci jsou v názoru na výši hranice trestní odpovědnosti jednotní.**

⁶ MACEK, P. *Adolescence*. – 2. přeprac. vyd. – Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7

6 ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo nastínit vývoj kriminality mládeže v okrese Strakonice a především na základě kvalitativního výzkumu zjistit názory odborníků pracujících v oblasti kriminality mládeže na Strakonicku na tuto problematiku.

Má bakalářská práce má dvě základní části, část teoretickou a část praktickou. Teoretickou část jsem sepsala na základě prostudované literatury, kterou jsem si cíleně vybírala, informací získaných z internetových zdrojů, policejních statistik a dalších materiálů. V této části vymezuji základní pojmy týkající se problematiky kriminality mládeže, zabývám se příčinami kriminality, specifiky trestné činnosti dětí a mladistvých, zmiňuji se o zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a o problému výše hranice trestní odpovědnosti. Další část teorie se zaměřuje na prevenci kriminality mládeže, na její klasifikaci a úrovně, podrobněji řeším primární prevenci. V této části také plním první část mého cíle – nastínění vývoje kriminality mládeže – kdy za pomoci policejních statistik a techniky sekundární analýzy dat stanoveného cíle dosahuji.

Praktická část je důležitá kvůli výzkumu, který jsem uskutečnila pomocí kvalitativního výzkumu technikou rozhovorů. Odpovědi na otázky jsem přehledně přepsala a na konci shrnula. V kapitole „Diskuze“ výsledky výzkumu podrobněji rozebírám a osobně se k nim vyjadřuji. Tímto způsobem plním i druhou část cíle – zjištění názorů odborníků pracujících v oblasti kriminality mládeže na Strakonicku na tuto problematiku.

Na počátku výzkumu jsem stanovila výzkumné otázky, na které jsem v „Diskuzi“ odpovídala. Odpověď na první výzkumnou otázku uvádí, že kriminalita mládeže se podle odborníků v některých bodech liší od kriminality mládeže. Odborníci uvádějí některá specifika trestné činnosti mládeže jako například častější páchání trestné činnosti pod vlivem alkoholu, páchání trestné činnosti ve skupinách, trestná činnost mládeže není až tak závažná...

Odpověď na druhou výzkumnou otázku potvrzuje názory dalších odborníků. Prevence kriminality by měla být záležitostí vzájemné spolupráce všech institucí zabývajících se prevencí kriminality. Základními institucemi v působení proti kriminalitě by měly být školy a policie. Avšak zapojení dalších institucí je bezpochyby vyžadováno.

Třetí výzkumná otázka se ptá na názor odborníků ohledně výše hranice trestní odpovědnosti. Na tuto otázku je odpověď zcela jednoznačná. Všichni odborníci jsou jednotní v názoru na výši hranice trestní odpovědnosti, která by dle nich měla být, a v současnosti je, 15 let.

Doufám, že má bakalářská práce najde uplatnění v rukou studentů Jihočeské univerzity. Zároveň si myslím, že výsledky výzkumu mohou být zajímavé nejen pro studenty, ale například i pro jiné odborníky z oblasti kriminality a prevence.

7 KLÍČOVÁ SLOVA

Děti

Kriminalita

Kriminogenní faktory

Mladistvý

Mládež

Nezletilý

Prevence kriminality

Příčiny kriminality

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) **BOUŘA, V.** *Vybraná témata z kriminologie.* - Vyd. 1. - Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 97-80-7368-309-2
- 2) **CÍSAŘOVÁ, D. a kol.** *Trestní právo procesní.* - Vyd. 2. přeprac. - Praha: Linde Praha, 2002. ISBN 80-7201-374-2
- 3) *Community policing.* Obvodní oddělení PČR Strakonice [online]. [cit. 2009-06-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.mu-st.cz/pcr/index.htm>>
- 4) **CONSTABLE, R., McDONALD, S., FLYNN, J. P.** *School social work: practice, policy, and research perspectives.* – 4th ed. – Chicago, Illinois: Lyceum books, 1999. ISBN 0-925065-50-1.
- 5) **ČÍRTKOVÁ, L.** *Policejní psychologie.* – Vyd. 3. - Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-475-3
- 6) **GIDDENS, A.** *Sociologie.* Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-124-4
- 7) **GJURIČOVÁ, J., ŽÁRSKÝ, M.** *Kriminalistika* [online]. Archiv - červen 2008. [cit. 2009-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/1999/9901/vyvoj.html>>
- 8) **HAVIGEROVÁ, J., KRISTKOVÁ, V.** *Snížení hranice trestní odpovědnosti.* Článek v měsíčníku Parlamentní zpravodaj [online]. 4. 1. 2008. [cit. 2009-04-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.llp.cz/cz/liga-v-mediich/snizeni-hranice-trestni-odpovednosti-z159>>

- 9) JANDOUREK, J.** *Sociologický slovník.* – Vyd. 1. – Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0
- 10) KAISER, G.** *Kriminologie.* – 1. vydání – Praha: C. H. Beck, 1994. ISBN 80-7179-002-8
- 11) KOHOUTEK, R.** *Pojem kriminogenní faktory* [online]. [cit. 2009-06-18]. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kriminogenni-faktory> >
- 12) KOUDELKOVÁ, A.** *Psychologické otázky delikvence.* Praha: Victoria Publishing, a.s., 1995.
- 13) KUČTA, J. a kol.** *Kriminologie (1. část).* Masarykova univerzita, Brno, 1993. ISBN 80-210-0616-1
- 14) KUČTA, J. a kol.** *Kriminologie (2. část).* Masarykova univerzita, Brno, 1993. ISBN 80-210-0681-1
- 15) LOVASOVÁ, L., HANUŠOVÁ, J., HELLEBRANDOVÁ, K.** *Děti a jejich problémy – sborník studií.* Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-4482-7
- 16) MATOUŠEK, O.** *Slovník sociální práce.* – Vyd. 1. – Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0
- 17) MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.** *Mládež a delikvence.* - Vyd. 2., aktualiz. – Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X

18) MAREŠOVÁ, A. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku.* – 1. vyd. – Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. ISBN 80-86008-34-7

19) MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie.* – Vyd. 1. – Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7

20) NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci.* - Vyd. 1. - Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9

21) NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné – I. obecná část.* – Vyd. 3. – Praha: Kodex, 1997. ISBN 80-85963-24-8

22) NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie.* – 2. přeprac. vyd. – Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2

23) PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém.* – Vyd. 1. - Ostrava: Amonium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8

24) Problémová mládež. Článek z časopisu 100+1. Zář 2008 [online]. [cit. 2009-04-23].

Dostupné z WWW: <<http://www.stoplus.cz/archiv/mladez.html>>

25) Program bezpečný jih – Ostrava. Městské ředitelství Policie ČR Ostrava [online]. [cit. 2009-05-22]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/ksp/1_bezp_jih_ostrava.pdf>

26) Regionální cílené programy zaměstnanosti - rok 2006. Integrovaný portál MPSV [online]. 5. 5. 2006 [cit. 2009-06-19]. Dostupný z WWW:

<http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/programy_zamest/regionalni/2006regionalni>

27) SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie (1. díl – Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-494-3

28) STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X

29) URBAN, L. *Sociologie trochu jinak*. – Vyd. 1. – Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2493-5

30) VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis, Odbor prevence kriminality MVČR, 1997. ISBN 80-85821-48-6

(31) VEČEŘA, M., URBANOVÁ, M. *Základy sociologie práva*. – 2. vyd. - Brno: Doplněk, 2002. ISBN 80-210-2973-0

32) VESELÁ, J. *Sociologický výzkum a jeho metody*. 1.vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. 92s. ISBN 80-7194-847-0

33) SÝKORA, J. *Jeden za 18, druhý bez tří za 15...? Britské listy*. ISSN 1213-1792 [online]. 22. 9. 2004 [cit. 2009-06-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.blisty.cz/2004/9/22/art19852.html>>

34) ZAPLETAL, J. a kol. *Prevence kriminality*. – 3. přeprac. vyd. – Praha: PA ČR v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-270-6

35) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

36) *Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

37) *Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*

38) **ZOUBKOVÁ, I.** *Kontrola kriminality mládeže.* Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Kriminalita mládeže v Jihočeském kraji v letech 2004-2008

Příloha č. 2 – Kriminalita mládeže v České republice v letech 2004-2008

Příloha č. 3 – grafické znázornění kriminality nezletilých (1-15 let) v ČR, Jihočeském kraji a v okrese Strakonice v letech 2004-2008

Příloha č. 4 – grafické znázornění kriminality mladistvých (16-18 let) v ČR, Jihočeském kraji a v okrese Strakonice v letech 2004-2008

Pozn.: Nezletilými jsou ve přílohách označeny osoby ve věku 1-15 let. Mladistvými se myslí osoby ve věku 16-18 let.

Příloha č. 1 – Kriminalita mládeže v Jihočeském kraji v letech 2004-2008

Jihočeský kraj - rok 2004				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	14	14	0	1
Násilné činy	1 374	1 124	47	53
Mravnostní činy	109	96	10	10
Majetkové činy	10 791	9 894	119	268
Krádeže vloupáním	3 622	3 309	42	100
Krádeže prosté	6 411	5 882	64	150
Ostatní činy	1 514	1 226	33	78
Zbývající kriminalita	1 506	1 443	9	8
Hospodářská kriminalita	2 387	1 873	6	19
Celková kriminalita	17 769	8 527	224	436

Jihočeský kraj - rok 2005				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	5	5	0	1
Násilné činy	1 348	1 134	36	75
Mravnostní činy	136	122	15	17
Majetkové činy	10 654	2 667	181	260
Krádeže vloupáním	3 517	839	88	86
Krádeže prosté	6 306	1 485	87	162
Ostatní činy	1 415	1 211	38	83
Zbývající kriminalita	1 567	1 506	7	17
Hospodářská kriminalita	2 833	2 261	7	19
Celková kriminalita	17 966	8 914	284	471

Jihočeský kraj - rok 2006				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	13	10	0	1
Násilné činy	1 234	978	46	42
Mravnostní činy	109	100	11	15
Majetkové činy	10 048	2 295	154	227
Krádeže vloupáním	2 990	666	78	88
Krádeže prosté	6 240	1 289	63	114
Ostatní činy	1 238	1 038	37	69
Zbývající kriminalita	2 194	2 091	8	50
Hospodářská kriminalita	2 546	1 941	4	27
Celková kriminalita	17 377	16 117	260	430

Jihočeský kraj - rok 2007				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	8	6	0	0
Násilné činy	1 126	905	37	60
Mravnostní činy	101	86	11	8
Majetkové činy	9 506	2 342	108	232
Krádeže vloupáním	3 155	729	46	82
Krádeže prosté	5 599	1 325	47	133
Ostatní činy	1 212	989	29	48
Zbývající kriminalita	2 983	2 873	14	122
Hospodářská kriminalita	2 136	1 726	4	23
Celková kriminalita	17 071	8 927	203	493

Jihočeský kraj - rok 2008				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	8	8	0	0
Násilné činy	1 228	909	41	56
Mravnostní činy	113	94	8	4
Majetkové činy	9 104	2 468	114	258
Krádeže vloupáním	3 003	733	56	101
Krádeže prosté	5 228	1 437	44	133
Ostatní činy	1 544	1 138	43	86
Zbývající kriminalita	3 297	3 017	16	122
Hospodářská kriminalita	1 845	1 236	6	17
Celková kriminalita	17 137	8 867	228	543

Příloha č. 2 – Kriminalita mládeže v České republice v letech 2004-2008

Čeká republika - rok 2004				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	227	205	4	12
Násilné činy	23 579	17 364	705	1 341
Mravnostní činy	1 909	1 547	92	161
Majetkové činy	243 808	47 938	1 953	4 701
Krádeže vloupáním	64 695	13 969	808	1 775
Krádeže prosté	162 139	27 841	994	2 680
Ostatní činy	23 894	20 691	359	1 249
Zbývající kriminalita	24 039	21 952	100	213
Hospodářská kriminalita	33 464	23 995	110	221
Celková kriminalita	351 629	134 444	3 319	7 452

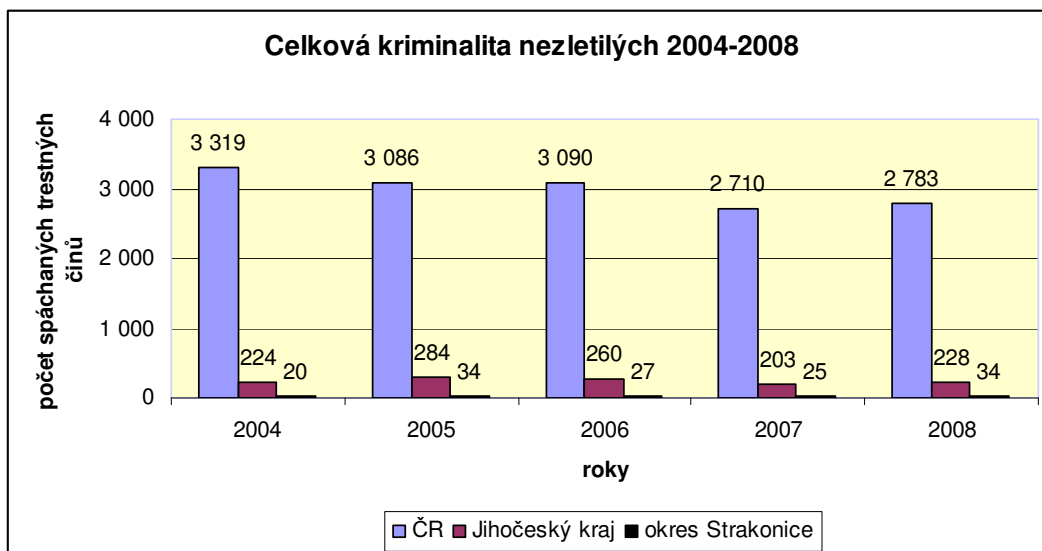
Čeká republika - rok 2005				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	186	161	1	2
Násilné činy	21 684	16 046	581	1 149
Mravnostní činy	1 849	1 560	104	190
Majetkové činy	229 279	45 590	1 786	4 643
Krádeže vloupáním	57 956	12 490	683	1 722
Krádeže prosté	154 124	27 207	999	2674
Ostatní činy	24 692	21 622	434	1 197
Zbývající kriminalita	22 585	20 858	81	187
Hospodářská kriminalita	43 882	29 519	100	248
Celková kriminalita	344 060	135 281	3 086	7 614

Čeká republika - rok 2006				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	231	204	1	4
Násilné činy	19 171	14 028	544	990
Mravnostní činy	1 615	1 331	74	175
Majetkové činy	221 707	42 098	1 820	4 159
Krádeže vloupáním	53 503	10 673	642	1 572
Krádeže prosté	151 136	25 860	1 044	2 333
Ostatní činy	20 878	17 595	407	1 043
Zbývající kriminalita	33 541	31 444	144	858
Hospodářská kriminalita	39 473	27 142	101	280
Celková kriminalita	336 446	133 695	3 090	7 605

Čeká republika - rok 2007				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	196	174	2	10
Násilné činy	19 551	13 047	498	1 082
Mravnostní činy	1 689	1 274	86	184
Majetkové činy	228 266	40 424	1 457	3 966
Krádeže vloupáním	54 925	10 384	526	1 472
Krádeže prosté	154 207	24 682	800	2 238
Ostatní činy	18 795	14 223	386	982
Zbývající kriminalita	51 061	47 452	226	1 653
Hospodářská kriminalita	37 981	22 393	57	212
Celková kriminalita	357 391	138 852	2 710	8 079

Čeká republika - rok 2008				
	zjištěno	objasněno	nezletilí	mladiství
Vraždy	202	180	3	6
Násilné činy	17 875	11 239	499	958
Mravnostní činy	1 680	1 202	93	155
Majetkové činy	219 347	37 792	1 409	3 844
Krádeže vloupáním	53 381	9 889	549	1 426
Krádeže prosté	147 292	23 230	733	2 163
Ostatní činy	18 861	12 835	500	1 083
Zbývající kriminalita	53 524	48 889	217	1 535
Hospodářská kriminalita	32 474	15 921	65	153
Celková kriminalita	343 799	127 906	2 783	7 728

Příloha č. 3 – grafické znázornění kriminality nezletilých (1-15 let) v ČR, Jihočeském kraji a v okrese Strakonice v letech 2004-2008

Příloha č. 4 – grafické znázornění kriminality mladistvých (16-18 let) v ČR, Jihočeském kraji a v okrese Strakonice v letech 2004-2008

